

Bestuursrapportage-I 2024

Provincie Noord-Brabant

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Leeswijzer	4
Programma 1 Bestuur en veiligheid	5
Programma 2 Ruimte en wonen	11
Programma 3 Water en bodem	15
Programma 4 Natuur en milieu	25
Programma 5 Economie, Kennis en Talentontwikkeling	38
Programma 6 Energie	45
Programma 7 Landbouw en voedsel	50
Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit	57
Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling	62
Programma 10 Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd	67
Algemeen financieel beleid	72
Paragrafen	73
Bedrijfsvoering	73

Leeswijzer

Voor u ligt de eerste bestuursrapportage van 2024. Deze rapportage is opgezet als een afwijkingenrapportage. In deze bestuursrapportage rapporteren wij middels een stoplichtenmodel over de voortgang van de uitvoering van doelstellingen en prestaties in het eerste kwartaal van 2024 en lichten we afwijkingen nader toe.

Per programma geven we het verloop van de doelstellingen en prestaties weer, waarbij afwijkingen (stoplichtkleur 'oranje', of 'rood') van de planning nader worden toegelicht. Voor doelstellingen en/of prestaties die op koers liggen (stoplichtkleur 'groen') is het uitgangspunt dat geen toelichting vereist is. Drie prestaties/doelstellingen h

3ebben om uitlopende gegronde redenen geen stoplichtkleur meegekregen ('stoplichtkleur grijs'). In deze Bestuursrapportage wordt toegelicht om welke doelstellingen/prestaties het gaat en wat hiervan de reden is.

In de programma's zijn de doelen, prestaties en middelen van de provincie opgenomen:

- Wat willen we bereiken? Dit zijn de doelstellingen die de provincie op lange termijn wil bereiken en onze koers 2030. Doelstellingen worden uitgedrukt in outcome indicatoren;
- Wat gaan we daarvoor doen? Dit zijn prestaties en concrete acties die de provincie op korte termijn onderneemt om onze doelstellingen te realiseren. Prestaties zijn uitgedrukt in output indicatoren;
- Wat mag het kosten? Dit is het overzicht met verloop van de begroting t/m wijzigingen n.a.v. deze bestuursrapportage.

Programma 1 Bestuur en veiligheid

Inleiding

Zoals aangekondigd in de begroting 2024 is er de afgelopen periode gewerkt aan de totstandkoming van het beleidskader Toekomstbestendig Bestuur. De inwoners van Brabant mogen immers vertrouwen op een slagvaardig, democratisch, integer en veilig en weerbaar bestuur. Op 8 maart 2024 stelden PS het beleidskader vast. Tijdens de behandeling in de Staten werd een motie aangenomen die het college van GS oproept bij het samenstellen van de uitvoeringsagenda nadrukkelijk aandacht te hebben voor de uitvoerbaarheid van beleid, het voorkomen van complexiteit in regelgeving en het duidelijk maken waar we als provincie wel of niet over gaan. De komende periode werken we aan de hand van de vier pijlers uit het beleidskader de uitvoeringsagenda verder uit. Dat doen we als provincie niet alleen, daar betrekken we ook onze samenwerkingspartners bij. Op die manier werken we samen aan een toekomstbestendig bestuur in Brabant.

Brede Welvaart

In het eerste kwartaal van 2024 zijn we verder gegaan met de drie actielijnen uit onze [uitvoeringsagenda brede welvaart](#). De focus van de uitvoeringsagenda ligt dan ook op samenwerking met overheden en verkenning van samenwerking met triple helix partners. Zo hebben we in het eerste kwartaal met diverse partners een startbijeenkomst georganiseerd om te brainstormen over wensen en behoeften ten aanzien van kennissessies en thematieken in relatie tot brede welvaart. Ook dit jaar willen we weer diverse kennissessies organiseren om het gedachtegoed brede welvaart nader te concretiseren en te komen van denken naar doen. Verder hebben we dit kwartaal stappen gezet in het formuleren van een eerste aanzet voor een brede welvaartsaanpak. Een aanpak waarmee provinciale beleidsprogramma's gevoed kunnen worden om met brede welvaart aan de slag te gaan. Naast deze interne borging zijn we als provincie ook nauw betrokken bij de opzet en dealmakingsfase van de regiodeals. Op 9 februari jl. is aangekondigd dat de Rijksoverheid Regio Deals zal sluiten voor projecten die de brede welvaart van de regio's West- en Zuidoost Brabant versterken. De komende tijd gaan de projecteigenaren samen met de provincie en het Rijk in gesprek voor het verder uitwerken van de projecten. Parallel daaraan werken we als provincie aan het inrichten van een monitoringsfunctie die het inzicht in de regionale brede welvaartsontwikkeling moet vergroten. Hiertoe is in het eerste kwartaal een eerste aanzet gemaakt.

Vanuit deze acties werken we ook in het kader van het nieuwe bestuursakkoord aan een nieuwe uitvoeringsagenda brede welvaart. Het afgelopen kwartaal zijn hiertoe vele interne en externe stakeholders op bevestigd.

Gezondheid

We hebben ons als doel gesteld: voor iedere Brabander drie gezonde levensjaren erbij. Alle begrotingsprogramma's hebben een indicator gezondheid opgenomen in hun onderdeel van de begroting. Daarmee komt het integrale karakter van dit thema in de begroting duidelijk naar voren (Health in all policies). Via het gezondheidsinformatie knooppunt hebben we een informatiesysteem dat de voortgang op de doelstellingen van de Provincie Noord-Brabant van het programma gezondheid en de gezondheidsindicatoren monitort. Het instrument monitort op dit moment het provinciaal beleid op het gebied van gezondheid. Het is de bedoeling dit instrument door te ontwikkelen, zodat dit samen met andere instrumenten die de gezondheidstoestand in Brabant tonen (zoals de Brabantse omgevingscan, Brabant InZicht en de monitor Brede Welvaart) inzicht geeft in wat de relevante gezondheidsvraagstukken zijn en de vraag oproept of er actie ondernomen moet worden en zo ja door wie.

In het kader van kennisdeling organiseren we 21 juni 2024 de derde dag van de gezondheid.

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid en integriteit

Indicatoren:

- Door een online social media campagne is de meldingsbereidheid positief beïnvloed.
- Een inmiddels beschikbaar risicotaxatietool ondermijning bedrijventerreinen met indicatoren vergroot de mogelijkheden om criminaliteit en ondermijning op bedrijventerreinen tegen te gaan.
- Uitvoeren van de handreikingen en acties uit de Brabantse norm weerbare overheid door gemeenten en provincie versterkt een weerbare overheid in Noord-Brabant ("de dijken overal even hoog").

Wat gaan we daarvoor doen?

Cursus 'Vergroting weerbaarheid' verzorgen voor provinciale collega's, die nieuw binnenkomen of die waarvoor dat gezien hun taak van belang is

Indicator	2024	2025	2026	2027
Aantal provinciale collega's dat de cursus 'Vergroting weerbaarheid' heeft gevolgd	100			

Samen met Taskforce-RIEC Brabant Zeeland gesprekken voeren met gemeenten om hun fitheid tegen ondermijning te stimuleren

Indicator	2024	2025	2026	2027
Gemeenten die stappen zetten om fitheid tegen ondermijning te vergroten	56			

Uitvoering aanbevelingen uit het Masterplan interne weerbaarheid

Aantal jonge bezoekers aan de Riskfactory

Indicator	2024	2025	2026	2027
Aantal jonge bezoekers aan de Riskfactory	5.000			

- Er wordt door de partners in de Riskfactory ingezet om van 3.500 naar 5.000 jonge bezoekers te komen. Het is nog te vroeg om te kunnen beoordelen of dit wordt gehaald.

Wat willen we bereiken?

Brede Welvaart incl. Gezondheid

Verstevigen Brede Welvaart voor alle Brabanders

Indicator 2024

- We ontwikkelen een monitor brede welvaart in Brabant (populatieonderzoek uitgevoerd naar de ervaren brede welvaart vastgesteld op 11 juli 2023)

Gezondheid

Indicator 2024

- De Levensverwachting in als Goed Ervaren Gezondheid (LGEG, RIVM 4-jaarlijks uit GGD Volwassenmonitor). Op het moment van het vaststellen van de ambitie 'drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander', was de LGEG in Brabant voor het laatst gemeten in 2016. Inmiddels hanteert het RIVM een andere rekenmethode waardoor cijfers uit 2016 niet te vergelijken zijn met de nu beschikbare cijfers uit 2020. Om die reden nemen wij nu als referentiejaar 2020 voor genoemde ambitie.
- In GGD-regio West-Brabant was de LGEG in dat jaar 66,3 jaar, in GGD-regio Hart voor Brabant 66,8 jaar en in GGD-regio Brabant Zuidoost 67 jaar. Brabantbreed 66,7 jaar.
- Alle begrotingsprogramma's hebben met ingang van de begroting 2023 tenminste één gezondheidsindicator opgenomen, in de begroting 2024.

Wat gaan we daarvoor doen?

Uitvoering geven aan de uitvoeringsagenda brede welvaart die invulling geeft aan rolname provincie

Een uitvoeringsagenda die ons in staat stelt bij te dragen aan (versnelling van) brede welvaartsontwikkelingen in Brabant.

We verkennen of een tweede ronde van het Brabant Outcomes Fund (BOF2) haalbaar is en bij kan dragen aan het versterken van brede welvaart in Brabant

- Op dit moment wordt de laatste hand gelegd aan een rapport waarin een korte analyse wordt gemaakt van het gelopen proces en de mogelijke alternatieven. Deze wordt u via een statenmededeling aangeboden. Hierin zal ook de richting om het fonds onder te brengen bij de BOM worden meegenomen.

Doorontwikkelen van Brabantse Monitor Gezondheid

Continue aandacht voor meekoppelmogelijkheden en monitoren voortgang op indicatoren begroting 2024

Organiseren dag van de gezondheid

Indicator	2024	2025	2026
Ieder begrotingsprogramma levert tenminste één gezondheidsindicator aan	9	PM	PM
De Levensverwachting in als Goed Ervaren Gezondheid (2023, 66,7 jaar)	Stijgend	Stijgend	Stijgend

Wat willen we bereiken?

Een toekomstbestendig openbaar bestuur

Indicatoren:

- In 2024 is participatiebeleid en -verordening voor de provinciale organisatie geformuleerd.
- Inwoners zijn bij tenminste zes beleids- en uitvoeringsontwikkelingstrajecten betrokken tot en met 2024.
- De kwaliteit van het openbaar bestuur bevorderen we via bestuurlijke samenwerking in Brabant

Wat gaan we daarvoor doen?

Formuleren provinciaal participatiebeleid

Burgers zijn meer betrokken bij beleidsontwikkeling en –uitvoering

In 2023 voeren we bij geplande beleidsvormingsprocessen tenminste drie experimenten uit met verschillende vormen van participatie.

Indicator	2024	2025	2026	2027
Experimenten met verschillende vormen van participatie bij geplande beleidsvormingsprocessen	3	0	0	0

Opkomst verkiezingen in Noord-Brabant

- Geen streefwaarde benoemd. Geen geplande verkiezingen in 2024 voor de Tweede Kamer, provinciale staten en gemeenteraden.

Organiseren bestuurlijke samenwerking

Wat willen we bereiken?

Gemeenten, waterschappen en Gemeenschappelijke Regelingen voeren hun wettelijke taken conform de wet uit

Indicator:

- Eind 2024 kunnen we minstens 75% van de Gemeenten, waterschappen en Gemeenschappelijke Regelingen als 'voldoet' beoordelen en is er geen die een 'voldoet niet' heeft gekregen. (Beoordelingen: voldoet/ voldoet gedeeltelijk/ voldoet niet)
- Naar verwachting wordt deze indicator voor de meeste toezichtsgebieden gedurende het jaar 2024 gerealiseerd. Uitzondering hierop is de realisatie van Huisvesting vergunninghouders. De druk blijft hier onverminderd hoog vanwege de hoge instroom en beperkte beschikbaarheid van geschikte woningen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht

Indicator	2024	2025	2026	2027
Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht (BBV verplichte indicator)	0	0	0	0

We beoordelen of Gemeenten, Waterschappen en Gemeenschappelijke Regelingen hun wettelijke taken uitvoeren conform de wet

Indicator	2024	2025	2026	2027
% toezichtontvangers dat door ons op één of meer toezichtsgebieden wordt beoordeeld	100%*	100%*	100%*	100%*

* Aantal toezichtontvangers op 1-1-2024: 101

We stimuleren dat toezichtontvangers van elkaar leren via toezicht

Indicator	2024	2025	2026	2027
Aantal georganiseerde regio/kennisbijeenkomsten	4	4	4	4

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Met de val van het Kabinet blijft er voor gemeenten financiële onzekerheid voor de toekomst. Vanaf 2027 presenteert een groot deel van de Brabantse gemeenten in de meerjarenbegroting tekorten op basis van het VNG-begrotingsadvies voor de begroting 2024. Oorzaak hiervan is de daling van het gemeentefonds vanaf 2026, het ravijnjaar, vanwege de herijking van het gemeentefonds en besluitvorming van het Rijk over de opschalingskorting en financiering van jeugdzorg. Dit kan invloed hebben op de uitvoering en intensiteit van financieel toezicht op de begroting 2025.

Financieel overzicht

1. Bestuur en veiligheid	Bedragen x € 1.000		
	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	24.349	-	24.349
Baten	2	-	2
Saldo baten en lasten	24.346 N	-	24.346 N

Programma 2 Ruimte en wonen

Inleiding

Het programma loopt op koers. Eind 2023 is [het ruimtelijk voorstel](#) vastgesteld. Dit voorstel geeft richting in de keuzes en verbeeldt alle beleidsambities en vraagstukken waar Brabant richting 2050 voor staat. Het ruimtelijk voorstel is aan het Rijk aangeboden en wordt besproken met de verschillende departementen. Ook de aanvullende ruimtevraag van Defensie nemen we hierin mee. We werken met Rijk en partners aan het vervolg van het ruimtelijk voorstel waaronder het ruimtelijk arrangement, zodat de Brabantse belangen goed geborgd zijn in de (concept/ontwerp) Nota Ruimte van het Rijk.

Begin 2024 is de omgevingswet in werking getreden. Eind 2023 zijn nog veel plannen ingediend onder de oude wetgeving wat heeft geleid tot een grote werklast begin 2024 om de plannen te voorzien van een passende beoordeling (zie ook [Statenmededeling](#)).

In maart is de bestaande [regeling Stimulering Woningbouw](#) opnieuw opengesteld. Hierbij zijn ook de aanvullend ontvangen Rijksmiddelen van € 1,1 mln. ingezet om gemeenten te ondersteunen bij het mogelijk maken van versnelling van de woningbouw. Daarnaast hebben we een bijdrageregeling vastgesteld waarmee de regio's worden ondersteund bij het uitvoeren van de regionale woondeals. Tot slot zijn de eerste leningen in het kader van de regeling stimulering nieuwe woonvormen verstrekt.

Voor wat betreft werklocaties werken we via de aanpak [Grote Oogst](#) aan de verduurzaming van bedrijventerreinen. Op basis van het bestuursakkoord 2024-2027 verbreden en verdiepen we de Grote Oogst aanpak, waarbij we ook meekoppelkansen benutten, bijvoorbeeld in combinatie met opgaven op het gebied van mobiliteit en gezondheid. Ook werken we samen met partners toe naar een Green Deal voor Werklandschappen van de toekomst. Tot slot is op 7 maart de campusontwikkelingsorganisatie voor de Brainport Industries Campus ([BIC](#)) opgericht. De drie partijen (Provincie, Gemeente Eindhoven en SdK Vastgoed) hebben hiermee overeenstemming gevonden over de samenwerking en het vervolg van BIC 2.

We werken aan de grote stedelijke opgaven van Brabant. Op basis van het in 2023 vastgestelde [Ontwikkelperspectief NOVEX Stedelijk Brabant](#) wordt nu een gezamenlijke uitvoeringsagenda opgesteld. Ook werken we aan specifieke stedelijke gebiedsontwikkelingen zoals bijvoorbeeld in Eindhoven, Fellenoord en Breda, 't Zoet (zie [Statenmededeling](#)). Zo is op 1 maart 2024 de BV opgericht om de gebiedsontwikkeling Fellenoord te realiseren (zie [Statenmededeling](#)) en worden voor gebiedsontwikkeling 't Zoet de plannen verder uitgewerkt op basis van het in 2023 vastgestelde ontwikkelperspectief. Het bestuursakkoord spreekt de ambitie uit om de stedelijke opgaven door te zetten. Op basis hiervan maken we uitvoeringafspraken in de overige 10 stedelijke gebiedsontwikkelingen.

Begin 2024 is het [Beleidskader Wonen en Werken](#) aangeboden aan PS (PS 20/23). Na vaststelling van het kader en daaropvolgend de uitvoeringsagenda zullen bij een volgend S&V-moment de doelstellingen en prestaties in dit begrotingsprogramma hierop worden aangepast. Hierbij zullen tevens de aanpassingen op basis van het 27 oktober 2023 vastgestelde [Beleidskader Leefomgeving](#) (PS 77/22) worden meegenomen.

Samen met Brabantse partners en externe onderzoeksbureaus wordt gewerkt aan de inhoud van de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof 2.0. Deze wordt medio 2024 in definitieve vorm opgeleverd. Daarnaast houden we actuele ontwikkelingen bij op het gebied van stikstof(uitspraken) en andere landelijke ontwikkelingen. Ook continueert het stikstofloket haar ondersteunende en informerende werkzaamheden uit aan belanghebbenden.

Wat willen we bereiken?

Verbeteren van omgevingskwaliteit

Indicator:

- Werkend stelsel om wettelijke taken, zoals beoordeling van ruimtelijke plannen, onder de Omgevingswet uit te kunnen voeren
- Gezondheid: in het programma Ruimte en Wonen zijn we onder andere actief met de verstedelijkingsopgaven en verduurzaming van de bedrijventerreinen. Hierin nemen we gezondheid bevorderende maatregelen zoals vergroening tegen hittestress. De activiteiten zijn verwerkt in het vast te stellen beleidskader leefomgeving.

Wat gaan we daarvoor doen?

Begeleiden en beoordelen van initiatieven met ruimtelijke impact

Realiseren stedelijke opgaven

Uitvoeren Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS)

Wat willen we bereiken?

Realiseren van voldoende woningen, die aansluiten op de vraag

Indicatoren:

- Toename woningvoorraad: in de periode 2022 t/m 2030 worden, in lijn met de Nationale Woon- en Bouwagenda (NWBA), ten minste 130.000 woningen gebouwd (bruto groei). De voorraad neemt toe met ca. 120.000 woningen (netto groei), ca. 13.250 per jaar, waarvan twee derde betaalbaar:
- 36.000 sociale huurwoningen (ca. 4.000 per jaar);
- 44.000 middeldure huur- (< € 1.000, -) en betaalbare koopwoningen, onder de € 355.000 (ca. 4.900 per jaar).
- Zorgvuldige inpassing van nieuwe woonruimte: gemiddeld genomen wordt ca. tweederde van de jaarlijkse woningbouw (toevoeging aan de woningvoorraad) op binnenstedelijke locaties gerealiseerd.

In 2024 wordt een groei verwacht van ca. 10.500 woningen. De oorzaak voor de teruglopende groei hangt samen met vele factoren, waaronder bouw- en energieprijzen, renteontwikkelingen, juridische procedures, etc. We blijven ons inspannen om het bouwtempo weer op het benodigde niveau te krijgen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen van versnelling woningbouw

Stimuleren van nieuwe woonvormen

Actualiseren van regionale afspraken over woningbouwaantallen, betaalbaarheid en doelgroepen

Actualiseren informatie over bevolking, bouwen en wonen

Wat willen we bereiken?

Verbeteren van vitaliteit en toekomstbestendigheid van werklocaties

Indicatoren:

- **Ontwikkeling van werklocaties**

Per regio/Regionaal Omgevingsoverleg komen we tot een afsprakenkader om de vraag naar en aanbod van werklocaties/bedrijventerreinen in evenwicht te brengen en te houden. Vraaggericht ontwikkelen maakt daarvan deel uit.

- **Verduurzamen van werklocaties**

12 bedrijventerreinen, waar maatregelen worden genomen betreffende de energietransitie, circulariteit en klimaatadaptatie (grote "oogst")

- **Versterken campussen**

Positie van campus in ecosystemen te versterken en daarmee toename van bedrijvigheid en aantal werknemers:

Aantal bedrijven: 2024 > 2023

Aantal werknemers: 2024 > 2023

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen van verduurzaming op 13 'Grote Oogst' locaties

Faciliteren van campussen

Actualiseren van (regionale) afspraken bedrijventerreinen

Ontwikkelingen en onzekerheden

In zijn algemeenheid worden vele prestaties geleverd in samenwerking met externe partners. Daarmee zijn er ook onzekerheden voor wat betreft het conform planning behalen van prestaties en de uitnutting van budgetten.

Financieel overzicht

				Bedragen x € 1.000
2. Ruimte en wonen	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4	
Lasten	78.148	-48.156	29.992	
Baten	42.375	-33.094	9.281	
Saldo baten en lasten	35.773 N	15.062 V	20.711 N	

Programma 3 Water en bodem

Inleiding

Het programma Water en bodem ervaart substantiële uitdagingen in het behalen van de in het Regionaal Water en Bodemprogramma (RWP) vastgelegde doelen. De deadline voor Kaderrichtlijn Water (KRW)-doelbereik in 2027 komt snel dichterbij, waarbij het verschil tussen de bestaande situatie en de vanuit de KRW benodigde omgevingskwaliteit groter is dan in enkele jaren valt te overbruggen. Landelijk worden steeds vaker signalen afgegeven dat de deadline voor 2027 niet te bereiken is. Dat geldt ook voor Brabant, ondanks alle grote inspanningen. Tegen de achtergrond van het Bestuursakkoord 'Samen maken we Brabant!' en de bijbehorende Perspectiefnota (i.o.) en in lijn met een landelijke KRW-impuls is dit jaar gestart met het vormgeven van de KRW-impuls Brabant: samen met o.a. de waterschappen en aanvullend op de bestaande inspanningen zetten we ons hiermee maximaal in. Echter zijn er factoren waarop we onvoldoende invloed hebben, zoals besluitvorming bij het Rijk en de EU (mest, [bestrijdingsmiddelen](#)). Deze factoren zorgen ervoor dat we de indicatoren voor de KRW opgaven op "rood" moeten zetten omdat we verwachten de in het RWP afgesproken streefwaarden voor de KRW verdrogings- en waterkwaliteitsopgaven in 2027 niet te gaan halen.

Daarnaast is de uitdaging ook dat de druk op het bodem- en watersysteem nog steeds toeneemt, zowel door klimaatverandering als door de groei van de Brabantse economie en bevolking.

In lijn met de nieuwe KNMI-klimaatscenario's uit 2023 is de klimaatverandering steeds meer zichtbaar (met afgelopen jaar het natste jaar en vier droge zomers in de laatste zes jaar), en daarmee ook de grote opgaven waarvoor de samenleving staat op weg naar een klimaatbestendig en robuust water- en bodemsysteem. De urgentie van de provinciale aanpak en uitvoering rond water en bodem wordt hiermee nog verder onderstreept. Willen we naar een toekomstbestendig Brabant dan is het zaak om te vertrekken vanuit de randvoorwaarden die water en bodem stellen. Het borgen van de uitgangspunten voor water en bodem sturend voor de ruimtelijke inrichting en landgebruik is een proces dat nog meerdere stappen vraagt. Met het uitwerken van het voorontwerp BPLG en het addendum RWP (i.o.) en de Droogteagenda 2040 zijn hier afgelopen maanden nadrukkelijk stappen in gezet.

Betreffende hoogwaterveiligheid voor de Brabantse burgers, beoordelen we de impact van de strategische beleidskeuzes van het Rijk over rivierbodemplugging en afvoercapaciteit in het kader van het Programma Integraal Riviermanagement, de Beleidslijn Grote Rivieren, het al dan niet aanhouden en/of aanvullend aanwijzen van reserveringsgebieden waterveiligheid en tot slot de wettelijke waterveiligheidsnormering. We starten met onze partners in de Zuidwestelijke Delta met de verkenning voor een lange termijn perspectief voor het Volkerak-Zoommeer.

Naast het landelijk gebied vraagt ook het stedelijk gebied nadrukkelijk aandacht ten aanzien van klimaatadaptatie. Het gaat dan met name om wateroverlast en hitte-stress in het stedelijk gebied, woningbouwopgaven in relatie tot de drinkwatervoorziening en het water- en bodemsysteem en klimaatadaptatie op bedrijventerreinen. We werken hierbij samen met een breed palet aan partners (Rijk, gemeenten, woningcorporaties, bedrijven, IVN, inwoners). Hierbij richten we ons vooral op kennisontwikkeling en -deling, zoals via het Platform Klimaatadaptatie Zuid-Nederland en het stimuleren en ontwikkelen van goede voorbeelden, zoals een Green Deal in het kader van Werklandschappen van de Toekomst.

Daarnaast geven we invulling aan duurzaam grondwaterbeheer en onze wettelijke taak om de drinkwatervoorziening mogelijk te maken. Momenteel is een aantal nieuwe winningen in voorbereiding, gericht op het verplaatsen van kwetsbare winningen binnen bestaande vergunningruimte. Ook werken we aan alternatieve bronnen voor de drinkwaterlevering, zoals zeewater, brak grondwater en het hergebruik van stedelijk afvalwater met de partners in het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg (BBG).

Vanuit de provincie werken wij vanuit drie perspectieven aan een vitale bodem in Brabant: Kennisontwikkeling en -verspreiding vanuit o.a. BodemUp 2.0, de transitie van de landbouw (precisie-, biologische, natuur inclusieve en kringlooplandbouw, zie programma 7 Landbouw en Voedsel) en de aanpak van bodemverontreinigingen. Bodemverontreinigingen in zowel de grond zelf als het grondwater - die een risico vormen voor mens, natuur of het grondwater (de zogenaamde spoedlocaties) - worden gesaneerd of beheerd. Wanneer er niemand meer aanspreekbaar is wordt de aanpak, vanuit de wettelijke taak Wet Bodembescherming (overgangsrecht Ow) en conform landelijke afspraken, uitgevoerd door de provincie met financiën vanuit het Rijk. De bodemsaneringsoperatie loopt zeker tot 2030. De natuurlijke waarde van de diepe ondergrond wordt beschermd en tegelijkertijd onderzoeken wij de benuttingsmogelijkheden voor maatschappelijke opgaven als de energietransitie.

Wat willen we bereiken?

Voldoende Water. Niet te weinig diep en ondiep grondwater en oppervlaktewater met optimale zoetwaterbeschikbaarheid en waterverdeling in geval van extreme droogte, en niet te veel oppervlaktewater, om ernstige regionale wateroverlast zo veel mogelijk te voorkomen

Indicatoren:

- De grondwatervoorraad is op orde en stabiel op termijn: Grondwaterstand en stijghoogte in de grondwaterlichamen voldoet aan de norm (uiterlijk 2027 moeten beide grondwaterlichamen voldoen, 1 voldoet momenteel niet).
- Voldoende grondwater voor de natuur: Areaal natte natuurplek dat niet langer verdroogd is (uiterlijk 2027 is 12.000 ha NNP niet langer verdroogd).

Bovenstaande indicatoren vergen een langetermijn aanpak en medewerking van veel partijen. Daarom hebben we in 2021 nadere afspraken gemaakt met onze waterpartners in het Grondwaterconvenant 2021-2027, de Droogteagenda 2023-2040 en de Maatwerkovereenkomsten met de waterschappen (MOKs).

De realisatie van projecten gericht op verdrogingsbestrijding ten behoeve van de natte natuurplek en het in balans brengen van het grondwatersysteem blijven achter op de planning. Via de adaptieve programmering van de MOK's voeren we hierover het gesprek met de waterschappen ten aanzien van de lopende /toekomstige programmering van maatregelen. Waarbij het beeld ontstaat dat niet alle maatregelen gericht op verdrogingsbestrijding voor 2027 uitgevoerd kunnen worden. Dit komt met name door onvoldoende beschikbare gronden en de complexiteit van het uit te voeren watersysteemherstel.

Daarnaast werken we momenteel via een m.e.r.-procedure aan een nieuwe winning in Kruisland, waarbij we latente vergunningruimte op de hoge zandgronden verplaatsen naar peilbeheerst gebied met minder impact op de omgeving. Ook werken we samen met Brabant Water aan nieuwe drinkwaterreserveringsgebieden en aan de alternatieve bronnen zeewater en brak grondwater, om zo de druk op het grondwatersysteem van de hoge zandgronden verder te verlichten en tegelijkertijd de drinkwaterlevering veilig te stellen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Grondwateronttrekkingen

Indicator	2024	2025	2026	2027
Omvang vergunde grondwateronttrekkingen in mln. kubieke meter	285	(*)	(*)	(*)

(*) afhankelijk van de ontwikkelingen, de streefwaarde geeft nu de totale vergunde omvang aan van drinkwaterbedrijven en industrie weer, van de vergunningen waar de provincie bevoegd gezag voor is.

Verdrogingsaanpak natte natuurparels

In 2024 zetten we vol in op projecten uit de maatwerkovereenkomsten met de waterschappen om de KRW-opgave te behalen.

Indicator	2024	2025	2026	2027
Hectares binnen natte natuurparel waarin maatregelen voor het vasthouden van water zijn getroffen (cumulatief) (KRW doelstelling 12.000 ha in 2027 (*))	1.200	4.000	7.000	9.600
Hectares buiten natte natuurparel waar maatregelen voor het vasthouden van water zijn getroffen (cumulatief) (doelstelling 27.000 ha in 2027(*))	0	13.000	18.000	21.700

* Streefwaarden aangepast zoals aangeven bij [Statenvoorstel 33/22A Verordening grondwaterheffing Noord-Brabant 2023](#)

Het behalen van de streefwaarden uit de Begroting met betrekking tot 2024 én de periode 2024-2027 is zeer onzeker. Daarom is deze indicator op rood gezet en stellen we het verloop van de streefwaarden bij. De uitvoering van de verdrogingsopgave binnen en buiten de Natte Natuurparels (NNP) betreffen complexe gebiedsprocessen die van de gebiedspartners meer voorbereiding vergen dan gedacht. Daarbij vormt het beschikbaar krijgen van grond het grootste knelpunt voor de uitvoeringpartners. We verwachten cumulatief tot en met 2024 ongeveer 1.200 ha (op basis van de adaptieve programmering van de waterschappen) in plaats van de eerder ingeschatte 3.500 ha. Tevens zijn de streefwaarden 2025 en 2026 hierop aangepast. De opsplitsing van de indicatoren binnen en buiten natte natuurparels blijkt in de praktijk niet haalbaar. We komen met een voorstel voor aanpassing van deze indicatoren via het proces van een addendum op het RWP in het najaar van 2024.

Wat willen we bereiken?

Schoon Water. Schoon grond- en oppervlaktewater voor onze volksgezondheid en natuur, conform de normen van de Kaderrichtlijn Water; het voorkomen van verontreiniging en het beschermen van diepe grondwatervoorraden

Indicatoren:

Basis op orde: alle oppervlaktewateren en het grondwater voldoen aan de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water in 2027. (bevat verplichte indicator BBV: % van de waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit)

- Alle fysische, biologische en chemische parameters zijn op orde voor zowel de KRW-oppervlaktewateren als de overige oppervlaktewateren.
- Het grondwaterlichaam verkeert in een goede chemische (grondwater)toestand;
- Er vindt geen trendmatige achteruitgang van de (grond)- waterkwaliteit plaats

Verminderde inbreng stoffen:

- De inbreng van antropogene stoffen en stoffen die expliciet in de KRW genoemd zijn wordt voorkomen en beperkt. Dit geldt voor alle gevaarlijke stoffen, ook als er momenteel nog geen waternormen voor zijn, zoals voor PFAS, bestrijdingsmiddelen, medicijnresten en plastics.

Grondwater voor menselijke consumptie is blijvend beschermd:

- Bronnen openbare drinkwaterwinningen zijn op orde.

Deze indicatoren dragen bij aan de provinciale doelstelling: '3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander'.

- De waterkwaliteit voldoet niet overal aan de wettelijke eisen. De realisatie van projecten ten aanzien van beek- en kreekherstel en het oplossen van vismigratieknelpunten lopen achter op de planning. Via de adaptieve programmering van de maatwerkovereenkomsten (MOK's) voeren we hierover het gesprek met de waterschappen ten aanzien van de lopende/ toekomstige programmering van maatregelen. Waarbij het beeld ontstaat dat niet alle inrichtingsmaatregelen voor 2027 uitgevoerd kunnen worden. Dit komt met name door onvoldoende beschikbare gronden en de complexiteit van het uit te voeren watersysteemherstel.

Wat gaan we daarvoor doen?

Schoon grondwater

Indicator	2024	2025	2026	2027
Percentage landbouwgrond dat deelneemt aan het project Bodem Up 1.0 in de 8 grondwaterbeschermingsgebieden die het meest kwetsbaar zijn voor nitraatuitspoeling (*)	80%	80%		
Aantal van de 8 grondwaterbeschermingsgebieden, die het meest kwetsbaar zijn voor nitraatuitspoeling, dat voldoet aan de norm (van 50 milligram nitraat/liter) in 2025	7	8		

Percentage deelnemers aan Schoon Water voor Brabant 2024-2026 in de 11 meest kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden (blijvende inspanning nodig) (**)	80%	80%	80%
---	-----	-----	-----

(*) De indicator "Percentage landbouwgrond dat deelneemt aan het 7e NAP in de 8 met nitraat meest vervuilde grondwater-beschermingsgebieden" is geactualiseerd naar "Percentage landbouwgrond dat deelneemt aan het project Bodem Up 1.0 in de 8 grondwater-beschermingsgebieden die het meest kwetsbaar zijn voor nitraatuitspoeling". Bodem UP 1.0 richt zich hierbij op de nitraat- en KRW-doelen.

(**) In afwachting van het vervolg Schoon water voor Brabant 2024-2026 is geen streefwaarde opgenomen in 2027

Schoon oppervlaktewater

In 2024 zetten we vol in op projecten uit de maatwerkovereenkomsten met de waterschappen om de KRW-opgave te behalen.

Indicator	2024	2025	2026	2027
Aantal kilometers (cumulatief) herstelde beken en krekens en Natuurvriendelijke oevers (Kaderrichtlijn Water doelstelling 610 km in 2027 (*))	75	200	350	450
Aantal (cumulatief) opgeloste vismigratiekelpunten (KRW-doelstelling 232 stuks in 2027 (*))	60	100	125	160

(*) Streefwaarden aangepast zoals aangegeven bij [Statenvoorstel 33/22A Verordening grondwaterheffing Noord-Brabant 2023](#)

Het behalen van de streefwaarden uit de Begroting met betrekking tot 2024 én de periode 2024-2027 is zeer onzeker. Daarom is deze indicator op rood gezet. De uitvoering van beek- en kreekherstel, natuurvriendelijke oevers en vismigratiekelpunten betreffen complexe gebiedsprocessen die van de gebiedspartners meer voorbereiding vergen dan gedacht. Daarbij vormt het beschikbaar krijgen van grond het grootste knelpunt voor de uitvoeringspartners. We verwachten cumulatief tot en met 2024 ongeveer 75 km herstelde beken en krekens te realiseren (op basis van de adaptieve programmering van de waterschappen) in plaats van de eerder ingeschatte 300 km en 60 opgeloste vismigratiekelpunten in plaats van 125. Tevens zijn de streefwaarden 2025 en 2026 hierop aangepast.

Wat willen we bereiken?

Veilig Water. Veiligheid tegen hoogwater in het hoofdwatersysteem en het regionaal watersysteem

Indicatoren:

- Brabant is beschermd tegen overstromingen en biedt Ruimte voor de rivier:
- Het percentage rivierenlandschap waar sprake is van sterke dijken in combinatie met een uitbreiding van de afvoercapaciteit.
- De regionale keringen zijn veilig (100% voldoet aan de norm).

Wat gaan we daarvoor doen?

Toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen

Indicator	2024	2025	2026	2027
<i>Km te herstellen regionale keringen door het waterschap: i.h.k.v. provinciale toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen:</i>				
– Brabantse Delta			34 (**)	
– Aa en Maas				
– De Dommel	(*)			(***)
– Rivierenland				

(*) in 2024 worden de keringen van Waterschap Rivierenland langs de Afgedamde Maas getoetst, voornamelijk op piping. Daarna pas inzicht in mogelijke verbeteropgave.

(**) aanvullende opgave bij Waterschap Brabantse Delta boven op de bestaande dijken ten aanzien van nieuwe dijk voor waterbergingsgebied met natuurontwikkeling langs de Mark.

(***) aan de hand van laatste toetsing spelen er bij de waterschappen Aa en Maas en De Dommel geen verbeteropgaven (alleen beheer en onderhoud). De volgende toetsingscyclus is niet voor eind 2026 gepland.

Uitvoeren Deltaprogramma Maas

Indicator	2024	2025	2026	2027
<i>Voortgang rivierverruimingsprojecten (MIRT fase)</i>				
• Meanderende Maas	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie	Realisatie t/m 2028
• Oeffelt	Planuitwerking	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie t/m 2027
• IRM pilot Hoogwater 's-Hertogenbosch/ Crèvecoeur				Afronding en vervolgspraken in samenhang met de aanpak in het regionaal watersysteem (HoWaBo-2)
• Verlengde brug veerweg Alphen				
• Meanderende Maas	Realisatie	Afronding		

- De lopende rivierverruimingsprojecten die binnen Brabant zijn gelegen zijn 'Ruimte voor de Maas bij Oeffelt' en 'Meanderende Maas' (incl. de dijkversterking Ravenstein-Lith). Beide projecten zijn in de planuitwerkingsfase. Bij project 'Oeffelt' spelen belemmeringen ten aanzien van gestegen kosten (inflatie) en het toekomstig eigenaarschap van het nieuwe brugdeel (dat nodig is over de te creëren doorstroombopening in het landhoofd van de aanbrug N264 van Oeffelt naar Gennepe).

Ruimtelijke inbedding en goedkeuringsbevoegdheid GS bij versterking van primaire dijken

Indicator	2024	2025	2026	2027
• Ravenstein-Lith (onderdeel Meanderende Maas)	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie	Realisatie t/m 2028
• Cuijk-Ravenstein	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie	Realisatie t/m 2028
• Lith-Bokhoven	Verkenning	Verkenning/Planuitwerking		
• Doeveren	Verkenning	Verkenning/Planuitwerking	Realisatie	
• Geertruidenberg-Amer-Dongewilhelminakanaal	Voorverkenning			
• Standhazensedijk-Drimmelen (versnelde aanpak binnen Moerdijk-Drimmelen)	Realisatie			
• Moerdijk-Drimmelen	Verkenning	Verkenning	Planuitwerking	Planuitwerking
• Willemstad-Noordschans	Verkenning	Verkenning	Verkenning	Planuitwerking t/m 2029

Wat willen we bereiken?

Vitale Bodem. Vergroten van de vitaliteit, sponswerking, resistentie tegen ziekten en natuurlijk productievermogen van de bodem voor duurzame landbouw en biodiversiteit
Indicator:

In de agrarische beïnvloedingsgebieden rondom de prioritaire N2000 gebieden en natte natuurparels, in de voedingsgebieden voor strategische grondwatervoorraden, grondwaterbeschermingsgebieden en gebieden met verhoogd risico op uitspoeling van nitraat en afspoeling van fosfaat is de bodem vitaal en worden de normen voor de Kaderrichtlijn Water en Nitraatrichtlijn gehaald:

- de sponswerking voor water en voedingsstoffen is op orde: verliezen van voedingsstoffen naar het grond- en oppervlakte- water zijn minimaal en er is geen sprake meer van verdichting, zodat regenwater kan infiltreren;
- het gehalte aan organische stof is op zodanig niveau dat een gevarieerd bodemleven mogelijk is en meststoffen en water worden gebonden;
Streven: 100% van de landbouwbodems in 2050 vitaal, gekoppeld aan klimaat adaptieve inrichting en gebruik.

Ecologische principes nemen een centrale plaats in de agrarische bedrijfsvoering in:

- het aantal praktiserende boeren neemt toe.

Deze indicatoren dragen via een verbeterde (grond)waterkwaliteit bij aan de provinciale doelstelling van '3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander'.

Wat gaan we daarvoor doen?

Met agrarische ondernemers bodemverbeteringsmaatregelen doorvoeren in landbouwgebieden

Indicator	2024	2025	2026	2027
Aantal hectaren (cumulatief) landbouwareaal binnen BodemUp	6.000	12.000	20.000	27.000

Organiseren kennisuitwisseling voor agrariërs

Indicator	2024	2025	2026	2027
Aantal deelnemers aan kennisuitwisseling op praktijklocaties	500	500	500	500

Wat willen we bereiken?

Klimaatadaptatie. Aanpassen aan klimaatverandering in alle domeinen van het provinciale waterbeleid.

Indicator:

- Brabant heeft in 2050 een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting: Brabant wordt klimaatbestendig en waterrobuust ingericht op basis van de leidende principes uit dit RWP. (100% in 2050)

 Een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van Brabant vereist een transitie in het stedelijk en landelijk gebied. Waar Brabant nog volledig is ingericht op het zo snel mogelijk afvoeren van water, moeten we de omslag maken naar het vasthouden en koesteren van water. We staan nog aan het begin van deze transitie. De komende jaren zullen onder meer de ontwikkelingen in het kader van het Brabants Programma Landelijk Gebied en het Ruimtelijk Voorstel met de regionale uitwerking van de [Kamerbrief "Water en Bodem sturend"](#) sterk bepalend zijn voor de voortgang op een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van Brabant. De gewenste transitie in de omgang met water in het licht van een veranderend klimaat vereist ook een omslag in denken en handelen én samenwerking door alle partijen in Brabant, van inwoner tot bedrijfsleven. In 2023 zijn de nieuwe klimaatscenario's van het KNMI verschenen. In vergelijking met de vorige KNMI-scenario's uit 2014 zijn de zeespiegelstijging, de temperatuurstijging in de zomer en de droogte aanzienlijk naar boven bijgesteld. Onduidelijk is of onze inspanningen voldoende blijken met het oog op de snelheid en impact van klimaatverandering. Met de uitwerking van de klimaatscenario's naar Deltascenario's ontstaat meer inzicht wat de nieuwe klimaatscenario's betekenen voor de vraagstukken en de grote van de opgave. Daarom staat deze indicator op 'oranje'.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bewustwording, samenwerking en verankering 'klimaatbestendig handelen'

Indicator	2024	2025	2026	2027
Een actueel uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie Zuid-Nederland	1	1	1	1
Percentage provinciale programma's waarin klimaatadaptatie wordt verankerd	50%	70%	90%	100%

Concrete aanpak in projecten en gebieden

Indicator	2024	2025	2026	2027
Aantal medegefinancierde (uitvoerings)projecten gericht op klimaatadaptatie (cumulatief)	15	20	25	30

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Het ontbreken van voldoende stringente wetgeving vanuit Rijk en EU heeft impact op het tijdig behalen van de Kaderrichtlijn Water (KRW)-doelen. Via de KRW-impuls, in lijn met het bestuursakkoord, willen we ons als provincie (samen met waterschappen en partners) maximaal

inspannen om de doelen wel te behalen dan wel zo dicht mogelijk bij de realisatie te komen in 2027.

- Impact water- en bodemtransities (Water en Bodem sturend, BPLG) kunnen leiden tot aanpassing van lopende afspraken zoals de maatwerkovereenkomsten met de Waterschappen. Hierbij is onzeker of het Transitiefonds (ten behoeve van de wateropgave/transitie in het landelijk gebied) al dan niet doorgaat en wat de impact vanuit Nota Ruimte voor Brabant is.
- De consequenties van de nieuwe Klimaatscenario's 2023 van het KNMI (ten aanzien van toenemende weersextremen (droogte/hitte en wateroverlast/veiligheid) en doorwerking in beleid, projecten en financiën zijn nog onzeker in 2024 en kunnen leiden tot bijstelling van kredieten in 2024 en verder.
- De uitkomsten van de Perspectiefnota 2025 kunnen aanleiding geven voor bijstelling (versnelling/temporisering) van beleid c.q. kredieten.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000			
3. Water en Bodem	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	66.133	-7.982	58.150
Baten	17.615	1.052	18.667
Saldo baten en lasten	48.518 N	9.034 V	39.484 N

Programma 4 Natuur en milieu

Inleiding

Natuur

Het programma ligt grotendeels op koers. In de afgelopen tijd is voortvarend doorgewerkt aan de realisatie van het Natuurnetwerk Brabant en het herstel van de N2000-gebieden.

Het [Beleidskader Natuur](#) is in 2022 vastgesteld en de [Uitvoeringsagenda Natuur](#) begin 2023. Hier is aangegeven dat voor een aantal ambities onvoldoende middelen beschikbaar zijn. Dit betreft met name de afronding van het Natuurnetwerk Brabant (NNB) en de ecologische verbindingzones (EVZ), de uitvoering van de bossenstrategie, de landbouwenclaves, de uitvoering van de N2000 herstelmaatregelen en de agenda natuurinclusief. Met het toekennen van extra middelen via de perspectiefnota aan natuur voor deze ambities kunnen we de komende jaren flinke stappen zetten.

De middelen zijn echter niet voldoende om alle ambities uit het beleidskader te realiseren. Door de bezuiniging op het natuurnetwerk en EVZ zijn er nog onvoldoende middelen (€ 30,9 mln.) om het helemaal af te ronden. Ook voor de uitvoering van de bossenstrategie en de landbouwenclaves zijn meer middelen nodig dan nu beschikbaar gesteld.

Bij de realisatie van het natuurnetwerk is om versnelling te brengen gewerkt met de methode van bij begrenzen. Daardoor is het natuurnetwerk in zijn omvang 2.000 hectare gegroeid. Dit jaar wordt het natuurnetwerk dat voortkomt uit de natuurpact afspraken weer in zijn afgesproken omvang vastgelegd op de kaart. De 2.000 ha overbegrenzing wordt vastgelegd in een aparte kaartlaag NNB-overig. Hiermee blijven deze hectares planologisch beschermd en blijven ze beschikbaar om aanvullende en andere doelen te realiseren (vanuit bijvoorbeeld Kaderrichtlijn Water (KRW) en Europese en landelijke ontwikkelingen).

Groenblauwe gebiedsgerichte aanpak

De uitvoering van het natuurbeleid wordt voor wat betreft de gebiedsgerichte maatregelen meer in samenhang met andere opgaven (water, bodem, stikstof, klimaat, landbouw) opgepakt in de [groenblauwe gebiedsgerichte aanpak](#). In ruim 100 gebieden in Noord-Brabant wordt gewerkt aan de uitvoering van de groene en blauwe opgaven. In en rondom veertien stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden en een aantal gebieden met een grote klimaatopgave komen veel opgaven samen. U bent recent via een Statenmededeling geïnformeerd over de [voortgang van de groenblauwe gebiedsgerichte aanpak](#).

Brabants Programma Landelijk Gebied

In het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) heeft het Rijk aan de provincies gevraagd om aan de slag te gaan met de uitwerking van de richtinggevende doelen op het gebied van natuur, water en klimaat en een provinciaal gebiedsprogramma op te stellen.

In 2023 heeft de provincie Noord-Brabant een eerste pakket voor het BPLG (Brabants Programma Landelijk Gebied) aan het Rijk aangeboden. Het bevat de Houtskoolschets landelijk gebied én een pakket 'no regret'-maatregelen waar de provincie op korte termijn mee aan de slag wil. Met het merendeel van deze no regret maatregelen (waaronder alle maatregelen voor natuur & water) is de Tweede Kamer in februari 2024 akkoord gegaan. Waarschijnlijk zal Brabant € 222 mln. ontvangen voor de uitvoering van het Brabants Programma Landelijk Gebied (BPLG). Het BPLG is een gecombineerde aanpak van natuur-, stikstof-, water- en klimaatdoelen én de transitie van de landbouw in Brabant. Een flink deel van het bestaande natuurbeleid is onderdeel van het BPLG, zoals Natura 2000 en het Natuurnetwerk. Aanvullend op het bestaande natuurbeleid is de opgave voor 30% natuurherstel volgens de Vogel- en Habitatrichtlijn

(VHR), zoals beschreven in het NPLG. Er wordt gewerkt aan een uitvoeringsstrategie BPLG, die ook van invloed is op de werkwijze van de groenblauwe gebiedsgerichte aanpak. In maart 2024 is het voorontwerp BPLG vastgesteld, waarin richting wordt gegeven aan hoe de doelen zoals gesteld in het NPLG kunnen worden behaald in Brabant. Ook de input van het bestuursakkoord zijn hierin verwerkt.

Milieu

Als provincie hebben we ambities en beleid geformuleerd in het Beleidskader Milieu. Dit beleidskader vormt ook voor de komende bestuursperiode ons kader. De afgelopen periode is op basis van de (verlengde) Uitvoeringsagenda Milieu 2023 gewerkt aan een schone, veilige en gezonde leefomgeving via tien milieuthema's. We werken de tien milieuthema's momenteel uit in een uitvoeringsagenda 2024-2027. Op basis van het budget dat met de Perspectiefnota 2025 beschikbaar wordt gesteld, maken we daarin keuzes ten aanzien van welke onderdelen uit het Beleidskader Milieu we in deze periode oppakken en op welke wijze (zie blz. 33 e.v. PPN 2025).

Voor het project Regionale samenwerking en gemeentelijke deelname Schone Lucht Akkoord is de derde fase gestart per 1 maart; 18 Gemeenten zijn voornemens aan te sluiten bij het Schone Lucht Akkoord. We zijn bezig met een inventarisatie van mogelijke projecten om de luchtkwaliteitsverbeteringen te bevorderen op de industrieterreinen waar het programma Grote Oogst zich op richt.

Bij twee indicatoren liggen we niet op koers (oranje); dit betreft het beperken van geluidsoverlast en externe veiligheid. Zie toelichting bij deze indicatoren voor nadere duiding.

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH)

Als gevolg van de Porthos uitspraak werd het aan het einde van 2023 weer mogelijk om vergunningen te verlenen voor projecten met een geringe uitstoot gedurende de bouwfase, en geen uitstoot gedurende de gebruiksfase van het project. Begin 2024 hebben we hierdoor weer een aantal vergunningen kunnen verlenen. Daarnaast zijn beleidsmatige voorbereidingen getroffen om de stikstofuitstoot verder naar beneden te krijgen met het oog op natuurherstel. Waaronder de voorbereiding van de ontwikkeling van een Intrekkings- en aanschrijvingsbeleid als mogelijke maatregel in het BPLG/BOS.

Pijler Robuuste Natuur

Wat willen we bereiken?

Natuurnetwerk Brabant ingericht, verbonden en beheerd

Indicator:

- In 2030 is het Natuurnetwerk Brabant ingericht, verbonden en beheerd
- In 2027 hebben we zicht op het beschikbaar hebben van de meeste gronden voor het Natuurnetwerk Brabant (NNB) via verwerving of functieverandering. In het NNB wordt gestaag voortgang geboekt maar het is nog onzeker of we de totale opgave NNB eind 2027 halen. Partners geven aan dat het beschikbaar krijgen van NNB-gronden op vrijwillige basis niet overal tot de gewenste resultaten zal leiden, zeker nu flexibel begrenzen niet meer mogelijk is. Bovendien merken we dat agrariërs wachten op duidelijkheid en mogelijkheden in het kader van het transitiefonds en het Nationaal en Brabants Programma Landelijk Gebied.

Door de bezuiniging op het programma bij het NNB hebben we voor een deel van de NNB (300 ha van de 9.600 ha) en EVZ-opgave (175 ha) vooralsnog geen budgettaire dekking meer. Via de perspectiefnota is € 29,6 mln. toegekend ter compensatie van de prijsstijgingen binnen het NNB. Hierdoor is het aantal hectares waarvoor geen budget beschikbaar is verlaagd naar 300 ha. Bij inrichting voor NNB en EVZ bestaat het risico dat de prijzen verder stijgen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Realisatie Natuurnetwerk Brabant: grondverwerving/ functieverandering

Indicator	2012 t/m 2027	2024	2025	2026	2027
Gerealiseerde ha (cumulatief)	9.300	6.700	7.400	8.000	8.830

- Huidige ervaring is dat het beschikbaar krijgen van NNB-gronden op vrijwillige basis niet overal tot de gewenste resultaten zal leiden. Bovendien merken we dat agrariërs wachten op duidelijkheid en mogelijkheden in het kader van het transitiefonds en het Nationaal en Brabants Programma Landelijk Gebied.

Realisatie Natuurnetwerk Brabant: inrichting

Indicator (BBV-verplichte indicator)	2012 t/m 2030	2024	2025	2026	2027
Gerealiseerde ha (cumulatief)	14.900	9.000	10.000	11.000	12.000

- Partners wachten soms met de inrichting om in één keer de juiste ecologische en hydrologische maatregelen te kunnen nemen om kosten en capaciteit te besparen. Dit kan betekenen dat zij wachten tot alle gronden in een gebied zijn verworven. We zijn met onze partners in gesprek hoe we de inrichting kunnen versnellen.

Realisatie ecologische verbindingzones

Indicator	2012 t/m 2035	2024	2025	2026	2027
Gerealiseerde ha (cumulatief)	1.150	300	377	454	531

- Het realiseren van EVZ's blijft langzaam verlopen omdat het complex is vanwege de betrokkenheid van meerdere grondeigenaren bij een EVZ, die allen bereid moeten zijn om mee te werken. Betrokken gemeenten geven hier vaak geen prioriteit aan. De prijsstijgingen op met name de inrichtingskosten van een EVZ kunnen ook een vertragende factor zijn.

Beheer van het Natuurnetwerk Brabant

Indicator (BBV- verplichte indicator)	2024	2025	2026	2027
Beheerde ha via de Subsiestelsel Natuur en Landschap – onderdeel natuurbeheer (cumulatief)	83.300	84.300	85.300	86.300

Realisatie Faunapassages

Indicator	2023 t/m 2030	2024	2025	2026	2027
Aantal faunapassages (cumulatief)	200	50	75	100	125

Kwaliteit van het Natuurnetwerk Brabant

Indicator	2024	2025	2026	2027
Percentage van het NNB waarvan het beheertype gelijk is aan het ambitietype	61,5%	63%	64,5%	66%

Via het natuurbeheerplan monitoren we hoeveel van de gerealiseerde natuur voldoet aan het ambitietype. Nu ligt de focus op het afmaken van het natuurnetwerk, tijdens deze bestuursperiode verschuift de aandacht naar het verbeteren van de kwaliteit van de natuur.

Wat willen we bereiken?

N2000-gebieden hersteld en versterkt

Indicator:

- De kwaliteit en kwantiteit van de habitattypen en soorten uit de VHR mogen nooit achteruitgaan.
- In 2030 zijn in de N2000-gebieden de VHR-habitattypen en soorten verbeterd in oppervlakte en/of kwaliteit t.o.v. 2023 daar waar nodig volgens aanwijzingsbesluit.

Uit de natuurdoelanalyses blijkt dat het huidige maatregelenpakket (stikstofreductie en natuurherstel (o.a. hydrologische maatregelen)) niet voldoende is om voor alle habitats/soorten de instandhoudingsdoelen te behalen. Het behalen van de instandhoudingsdoelen is voor deze habitats/soorten momenteel buiten bereik. Er moeten aanvullende maatregelen worden genomen om de stikstofdepositie verder te reduceren en de natuur verder te versterken.

Wat gaan we daarvoor doen?

Verbeteren kwaliteit en kwantiteit van habitattypen en soorten

Indicator	2024	2025	2026	2027
Kwaliteit en kwantiteit VHR-soorten en habitattypen	p.m.	Pm	p.m.	p.m.

p.m.: In 2023-2024 wordt hiervoor een landelijk monitorings- en rapportagesysteem ontwikkeld.

-

Uit de opgestelde natuurdoelanalyses blijkt dat op dit moment de kwaliteit en kwantiteit van beschermde soorten en leefgebieden nog onvoldoende is. Het landelijk monitorings- en rapportagesysteem is in ontwikkeling. Op verschillende plekken binnen de monitoringstrajecten worden de knelpunten steeds duidelijker in beeld gebracht. In 2024 zal op basis van deze inventarisatie een keuze gemaakt gaan worden in hoe deze knelpunten het beste opgelost kunnen worden. Wanneer kansen zich voordoen om direct knelpunten op te pakken, wordt dat gedaan.

Wat willen we bereiken?

Bossen aangelegd en gerevitaliseerd

Indicator:

-
 - In 2030 is in Brabant 13.000 ha nieuw bos aangelegd t.o.v. 2020.
 - In 2030 is ca. 20.000 ha bos op de zandgronden omgevormd naar vitaal bos (revitalisering van bestaande bossen) t.o.v. 2020.
- De ambitie voor nieuwe en gezonde bossen is fors. Onderdeel van de ambitie is om de benodigde middelen te vinden door o.a. medeondertekenaars van het klimaatakkoord op hun medeverantwoordelijkheid aan te spreken, actief te zoeken naar nationale middelen en Europese fondsen en door de ambitie mee te koppelen met andere opgaven zoals woningbouw, energietransitie en circulaire economie. Met het toekennen van extra middelen via de perspectiefnota voor bos geeft de provincie daarvoor het goede voorbeeld en een goede impuls. Ook worden dit jaar vrijwel zeker middelen verwacht voor bosrevitalisering in het kader van de koplopersprojecten Nationaal Programma Landelijk Gebied en de 2e fase Landelijk Programma Natuur en worden nog voorbereidingen getroffen voor het Brabants Programma Landelijk Gebied.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bosuitbreiding en bosvorming

Indicator	2020 t/m 2030	2024	2025	2026	2027
In uitvoering genomen ha bosuitbreiding (cumulatief)	13.000	1.000	1.500	2.000	3.000

Gerevitaliseerd bos in ha (cumulatief)	20.000	5.000	8.000	11.000	14.000
--	--------	-------	-------	--------	--------

Wat willen we bereiken?

Biodiversiteit beschermd

Indicator:

In 2030 is de stand van de populaties kwetsbare en bedreigde planten en dieren minimaal behouden t.o.v. 2022.

De biodiversiteit staat onder druk, ook buiten de N2000-gebieden. Maatregelen zijn erop gericht om kwetsbare soorten te behouden, maar het resultaat daarvan is met name mede afhankelijk van de mate waarin de transitie naar een duurzame landbouw en energievoorziening en naar een natuurinclusieve samenleving effect sorteren.

Wat gaan we daarvoor doen?

Behouden stand van de populaties kwetsbare en bedreigde planten en dieren

Indicator	2024	2025	2026	2027
Toename in 2030 t.o.v. 2023	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.

p.m.: In 2023-2024 wordt hiervoor een landelijk monitorings- en rapportagesysteem ontwikkeld. Het verzamelen van monitoringsgegevens gaat door. De gegevens zijn te vinden op de website [Brabant Inzicht](#).

Stoppen achteruitgang van kenmerkende soorten van het boerenland

Indicator	2024	2025	2026	2027
Broedparen van kenmerkende vogelsoorten	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.

p.m.: De methodiek voor de indicator is bepaald en wordt nu aanbesteed om in 2024 een nulmeting uit te voeren als startwaarde voor 2024

Wat willen we bereiken?

Basisvoorwaarden op orde: lucht-, water- en bodemkwaliteit

Indicator:

- In 2030 is de emissie en depositie van stikstof in Noord-Brabant afgenomen tot een niveau zoals in het kader van het NPLG tussen rijk en provincie is overeengekomen.

- Op 26 oktober jl. heeft het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu de nieuwe stikstofdepositiecijfers voor Natura 2000-gebieden gepubliceerd. Hierover bent u afgelopen najaar geïnformeerd via de [Memo gedeputeerde Actualisatie stikstofcijfers](#). Op basis van de nieuwe depositiecijfers kan voor stikstofgevoelige habitats in Brabantse Natura 2000-gebieden het volgende geconcludeerd worden. In 2021 werd in 17 van de 21 Natura 2000-gebieden voor ca. 11.500 hectare (ca. 91%) de zogenoemde Kritische Depositiewaarde voor stikstof overschreden. De prognose voor 2030 is dat dit met ca. 500 hectare afneemt naar ca. 11.000 hectare. Daarmee blijft ca. 86% van het stikstofgevoelige areaal overbelast. De prognose voor 2030 is gebaseerd op de ramingen van het Planbureau voor de Leefomgeving in het kader van de Klimaat- en energieverkenning. Daarmee zou het aandeel stikstofgevoelige Natura 2000 met een stikstofdepositie onder de Kritische Depositiewaarde toenemen van ca. 9% naar ca. 13%. Op basis van de voorgaande landelijke stikstofcijfers was dit nog ca. 13% respectievelijk ca. 27%. In het najaar van 2024 publiceert het RIVM de landelijke monitoringscijfers voor monitoringsjaar 2022. Nadat deze geactualiseerde informatie beschikbaar is, zullen wij deze met uw Staten delen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Reductie van emissie van stikstof

- Zie programma 2 Ruimte en Wonen voor de indicatoren uit de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS).

Pijler Brabant Natuurinclusief

Wat willen we bereiken?

Natuur meewegen bij ruimtelijke en economische ontwikkelingen

Indicator:

- In 2030 is er een gedeelde basis voor een 'Natuurinclusief Brabant' en zijn de 8 domeinen van natuurinclusieve samenleving uitgewerkt in specifieke plannen voor Brabant.
 - In 2030 is er een positieve trend voor biodiversiteit in het stedelijk gebied
- De voorbereidingen zijn gestart voor de Brabantse Agenda Natuurinclusief en om gemeenten te stimuleren en te faciliteren bij het opstellen van soortenmanagementplannen. In 2024 is de interne inventarisatie gestart van de uitvoeringsagenda's van alle provinciale beleidsvelden op bestaande natuurinclusieve initiatieven en nieuwe koppelkansen voor natuurinclusiviteit. Tegelijk starten we ook een inventarisatie op met externe partners. Uiteindelijk leidt dat tot de Brabantse Agenda Natuurinclusief, gebaseerd op de domeinen die in de [Landelijke Agenda Natuurinclusief](#) zijn benoemd. Op basis van deze Agenda zullen op elk van de onderscheiden domeinen actieplannen worden opgesteld in afstemming met de betreffende beleidsvelden.

Wat gaan we daarvoor doen?

Opstellen plannen voor een 'Natuurinclusief Brabant'

Indicator	2024	2025	2026	2027
Aantal plannen in uitvoering	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.

p.m.: Planning volgt als in 2024 de Brabantse Agenda Natuurinclusief is opgesteld.

Natuurinclusief ontwikkelen, bouwen en beheren

Indicator	2024	2025	2026	2027
Aantal SoortenManagementPlannen (cumulatief)	2	5	10	30

Wat willen we bereiken?

Behoud, herstel en ontwikkeling van landschappen

Indicator:

- In 2030 bestaat minimaal 10% van het landelijk gebied uit groenblauwe dooradering

Wat gaan we daarvoor doen?

Aanleg en herstel van landschapselementen

Indicator	2024	2025	2026	2027
Indicatoren uit landelijke monitoringssystematiek	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.

p.m.: In 2024 wordt hiervoor een landelijk monitorings- en rapportagesysteem ontwikkeld, in combinatie met het medio 2024 beschikbaar komen van de no-regret middelen.

Pijler Natuur voor en door Brabanders

Wat willen we bereiken?

Meer groen in de directe omgeving

Indicator:

- In 2030 is het aantal vierkante meters groen per gemeente in de bebouwde kom (met 5%) toegenomen ten opzichte van 2023.

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren vergroening van de wijk

Indicator	2024	2025	2026	2027
Aantal m2 groen per gemeente in de bebouwde kom	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.

p.m.: De methodiek voor deze indicator is inmiddels bepaald en in 2024 wordt op basis van beschikbare gegevens een nulmeting voor 2023 uitgevoerd, waarna de prognose voor deze indicator wordt bepaald. Deze meting herhalen we in 2026 en 2030.

Wat willen we bereiken?

Versterken van de beweging van vergroening

Indicator:

- Nog nader te bepalen

Wat gaan we daarvoor doen?

Resultaat wordt na overleg met partners bepaald

Indicator	2024	2025	2026	2027
Nog nader te bepalen	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.

p.m.: Resultaten en indicatoren bepalen we na overleg met maatschappelijke organisaties en nemen we op in het gezamenlijke plan voor de beweging van vergroening dat in 2024 wordt opgeleverd.

Milieu

Wat willen we bereiken?

Continue verbetering van de luchtkwaliteit en vermindering van de geluid-, geur- en lichthinder

Indicator:

- In 2030 is de luchtkwaliteit verbeterd en de geluidsoverlast verminderd

Wat gaan we daarvoor doen?

Beperken van geluidsoverlast voor Brabanders

Indicator	2024	2025	2026
Aantal resterende woningen met een geluidsbelasting > 60 dB met een onbekend binnenniveau of een binnenniveau > 36 dB)	4.400	4.000	3.600

Medio 2024 ontstaat meer inzicht in de geluidproductieplafonds en de saneringslijst. Op dat moment hebben we meer inzicht in het aantal woningen met een te hoge geluidbelasting. Een aantal te saneren woningen valt onder de bevoegdheid van gemeenten (overgangsrecht). In het derde kwartaal van 2024 verwachten we de definitieve vaststelling van de geluidproductieplafonds en de saneringslijst.

De eerste programma's in het kader van de presanering zijn ingediend, maar voordat uitvoering kan starten is reactie van Bureau Sanering Verkeerslawaaai (Rijk) nodig, waarbij nog een correctie verwacht wordt vanwege de gewijzigde berekeningsmethode en op de lijst met woningen waarvoor de gemeente nog bevoegd is. Op basis daarvan zullen de streefwaarden aangepast worden.

Gezondheidswinst door schonere lucht

Indicator	2024	2025	2026
Aantal SLA projecten dat gereed is	2	2	
Aanvragen voor Rijkscofinanciering	1	2	

Stevige monitoring kwaliteit van de leefomgeving

Indicator	2024	2025	2026
Rapportage over resultaten	1	1	1

Zeer zorgwekkende stoffen

Indicator	2024	2025	2026
Percentage provinciale bedrijven * waarvan we:	100%	100%	100%
- een Vermijdings- en reductieprogramma hebben ontvangen			
- een Vermijdings- en reductieprogramma hebben ontvangen én hebben beoordeeld	100%	100%	100%

* Van de bedrijven waarvoor de provincie bevoegd gezag is en waarvan bekend is dat er ZZS vrijkomen.

Externe Veiligheid

Indicator	2024	2025	2026
Aantal locaties waar sprake is van overschrijding van het risicoplafond Externe Veiligheid (afname).	20%		

De bestuurlijke inzet heeft er tot op heden niet toe geleid dat het rijk beweegt en haar verantwoordelijkheid pakt door te sturen (routeren) op hoeveelheden gevaarlijke stoffen over het Brabantspoor. Het Rijk blijft van mening dat de externe veiligheid nabij het spoor op orde is en overweegt zelfs om de risicoplafonds af te schaffen. Het is dan aan de gemeenten om te verantwoorden of nieuwe woningbouw nabij het spoor veilig kan. Op basis van de nieuwe Uitvoeringsagenda Milieu zullen we deze indicator herijken.

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH)

Wat willen we bereiken?

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) leveren een bijdrage aan een gezonde fysieke leefomgeving en daarmee een bijdrage aan een goed werk- en leefklimaat.

Indicator:

- De kwaliteit van de uitvoering van VTH voldoet aan de kaders van landelijke wetgeving;
- Bij het opstellen van de provinciale beleidskaders en uitvoeringsagenda's voor o.a. Natuur, Water, Milieu, Energie, Landbouw en Voedsel, Ruimtelijk Voorstel, Economie en Wonen wordt bewust bezien of en hoe beschikbare VTH-instrumenten ingezet kunnen worden om een bijdrage te leveren aan het bereiken van een beleidsdoel.

Wat gaan we daarvoor doen?

De vergunningverlening, het toezicht en de handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit

Indicator	2024	2025	2026	2027
<i>De vergunningverlening voldoet aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit</i>				
Aantal vergunningverleningsprocedures waarin gebruik wordt gemaakt van de Wet dwangsom	<1%	<1%	<1%	<1%
Beschikkingen zijn binnen de wettelijke termijn afgehandeld - norm 90%	90%	90%	90%	90%
<i>Toezicht en handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitseisen</i>				
Handhavingsbeschikkingen blijven in stand na gerechtelijke toetsing	90%	90%	90%	90%
Mate van spontane naleving (na eerste controles) *	60%	60%	60%	60%
<i>Effectief toezicht met als doel om de overtredingen zo veel mogelijk op te heffen</i>				
Het % overtredingen dat bij hercontroles is opgelost	>55%	>55%	>55%	>55%

* We hanteren een % van 60% omdat sprake is van Risicogericht toezicht. Het continueren van dit niveau vraagt reeds een stevige inspanning. Indien dit goed plaats wordt dit % hoger omdat meer overtredingen worden geconstateerd. Dit staat echter haaks op het streven dat bedrijven zo goed mogelijk naleven. Dit wordt ook wel de nalevingsparadox genoemd.

De werkvoorraad voor de vergunningaanvragen in het kader van de Natura2000 activiteit (voormalige Wnb-activiteiten) blijft groot maar neemt niet verder toe. Oorzaken zijn onzekerheid rondom RAV-factoren en de uitkomsten van de Natuurdoelanalyses (NDA's). Circa 67% van de aanvragen ligt hierdoor stil. Als gevolg van de passende beoordeling voor de luchtwassystemen zijn echter wel weer zo'n 200 aanvragen in behandeling genomen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- De voortgang van de Groenblauwe gebiedsgerichte aanpak is afhankelijk van duidelijkheid over het beschikbaar komen van no-regret middelen Nationaal Programma Landelijk Gebied en de tweede tranche van het Landelijk Programma Natuur. De verwachting is dat beide specifieke

uitkeringen rond de zomer beschikbaar worden gesteld. Mocht dit niet het geval zijn, zullen wij de mogelijkheden voor voorfinanciering vanuit reguliere provinciale middelen onderzoeken.

- We merken dat de onrust buiten toeneemt op het gebied van het toezicht in het kader van de Natura 2000 activiteiten als gevolg van de naderende deadline voor emissiereductie-eisen en de vergunningenstop. Indien nodig worden in verband met de veiligheid van de toezichthouders toezichtsbezoeken met twee personen afgelegd.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000			
4. Natuur en milieu	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	165.006	10.472	175.478
Baten	20.410	12.251	32.662
Saldo baten en lasten	144.596 N	1.780 V	142.816 N

Programma 5 Economie, Kennis en Talentontwikkeling

Inleiding

De Nederlandse economie heeft zich eind 2023 verder hersteld en sloot het jaar af met een lichte economische groei van 0,1%, na een periode van economische krimp in de eerste drie kwartalen van dat jaar. De verwachting is dat deze groei ook het komend jaar doorzet; voor 2024 wordt nu een groei van de economie met 0,7% verwacht. Ook is het positief dat de inflatie na een recordhoogte in 2022 verder is gedaald naar 1,2% in december 2023. Dat merken Brabantse burgers en bedrijven immers direct.

Wel blijft het onrustig op het geopolitieke wereldtoneel. Door de oorlog in Oekraïne, de onrust in het Midden-Oosten, spanningen tussen China en Taiwan en de onveiligheid op vaarroutes naar Europa blijven toeleveringsketens en de energiemarkt onzeker, wat productie en internationale handel bemoeilijkt.

Dichter bij huis kent het Brabantse bedrijfsleven nog steeds uitdagingen ten aanzien van krapte op de arbeidsmarkt, stikstofproblematiek en met aansluitingen op het elektriciteitsnetwerk. Dat kan echter wel gevolgen hebben voor ons vestigingsklimaat die de basis vormt voor onze innovatie- en groeikansen. Zorgen rondom (mogelijk) vertrek van bepalende bedrijven naar het buitenland zijn legitiem, alhoewel de reden van vertrek doorgaans is ingegeven door nationale wet- en regelgeving. (Bijvoorbeeld het tekort aan woningen en het afbouwen van aantrekkelijke regelingen voor expats en arbeidsmigranten.)

De krapte op de arbeidsmarkt blijft eveneens een grote uitdaging voor het succes van de Brabantse economie. Ook zien we dat de groei van de arbeidsproductiviteit (o.a. door vergrijzing) onder druk staat. Daarom blijven we samen met onze partners werken om talent voor Brabant te behouden en te benutten, blijven we mensen om- en bijscholen naar banen binnen de transities (zoals zorg en energie) via het Brabant Scholingsfonds, stimuleren we ondernemerschap en verstevigen we de kennisinfrastructuur via de Kennispacten Hoger Onderwijs en MBO.

We bouwen ook in 2024 verder aan een economie die antwoorden biedt voor de maatschappelijke uitdagingen van vandaag en morgen. We blijven stevig inzetten op het realiseren van gestelde ambities en doelstellingen, zoals het realiseren van innovatiecoalities (zoals op gebied van batterijen, eiwittransitie, solar en medische technologie), data iconprojecten, het verduurzamen van het bedrijfsleven en het door ontwikkelen van strategische plekken voor de Brabantse economie, zoals campussen. Voor dit alles is een sterke kennisinfrastructuur en de samenwerkingskracht van en tussen triple helixpartijen van vitaal belang.

Bovendien wordt er hard gewerkt aan een hernieuwde Uitvoeringsagenda Economie, Kennis & Talentontwikkeling voor de periode 2024-2027, die medio zomer 2024 gereed zal zijn.

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van missie-gedreven innovatie door sterke ecosystemen en clusters van bedrijven.

Indicatoren:

- Brabantse positie op de (RIS) en (RCI) ranglijsten
 RIS is de Regional Innovation Scoreboard van de Europese Commissie, een gerenommeerde lijst van de meest innovatieve regio's in Europa (250 regio's in totaal). Onze ambitie is in 2030 minimaal bij de beste 15 regio's te horen. De huidige innovatiepositie (plek 25 in 2022, stijging van 11 plaatsen t.o.v. 2021) betekent dat we een uitdaging hebben.
 RCI is de Regional Competitiveness Index, eveneens van de Europese Commissie. Deze index meet het concurrentievermogen van alle Europese regio's, bijvoorbeeld op het gebied van infrastructuur en opleidingen. Brabant scoort hoog op opleidingsniveau en technologisch niveau. Huidige positie: 20 (2019)
- % toename van het bruto regionaal product (BRP) ten opzichte van het voorgaande jaar (BBV-verplichte indicator)
 Het BRP groeit in 2022 (t.o.v. 2021)

Wat gaan we daarvoor doen?

Een impuls aan de circulaire economie/samenleving

Outcome-Indicator	2024	2025
grondstofverbruik		In 2030 is 50% van ons primaire grondstofverbruik verminderd
Output-Indicator	2024	2025
Vergroten bewustwording binnen het thema maakindustrie		
Binnen het thema Voedsel en het project Agrofoodvoice worden 2 concrete initiatieven uitgevoerd m.b.v. innovatiecontracten en vouchers		Reststromen worden beter benut en leidt tot minder voedselverspilling, stimuleert de eiwittransitie.
Optimaliseren biobased ecosysteem		

Een impuls in digitalisering (voortzetting UA data-economie 2021-2023)

Indicator	2024
Datamaturiteit (incl. cyberweerbaarheid) van het stuwende mkb	Adviesgesprekken met data-coaches Uitgereikte vouchers

Omvang Brabantse data-economie

Innovatieve datadeel projecten
(gekoppeld aan BrabantRing)

Data startups en scale ups zijn
ondersteund

We zorgen dat rondom sleuteltechnologieën zogenaamde innovatie-coalities tot stand komen

Indicator

2024

Innovatiecoalities

We zorgen voor een organisatorisch sluitende keten voor de ondersteuning van innovatieve starters, groeiers en scale-ups.

Indicator

2024

2025

Slagingpercentage innovatieve startups in Brabant

*) 10% hoger dan in
2020

Aantal nieuwe snelle groeiers in Brabant

5

5

*) In 2022 worden met BOM en Braventure afspraken gemaakt over de activiteiten die nodig zijn om de doelstelling (2025; 10% t.o.v. 2020) te realiseren. Hiertoe wordt een jaarlijkse monitor ontwikkeld waarin de voortgang te volgen is.

Wat willen we bereiken?

Inzetten op talentontwikkeling voor de kenniseconomie van morgen

Indicatoren:

- Spanningsindicator Brabantse arbeidsmarkt
- % bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid) (BBV-verplichte indicator)
- Succes broedplaatsen

Wij zetten ook in 2024 stevig in op activiteiten die geënt zijn op het creëren van ruimte in de Brabantse arbeidsmarkt. Hierbij hebben we aandacht voor omscholing, doorstromers, en mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Ook richten we ons op een verbeterde aansluiting tussen afgestudeerden en de vraag van werkgevers. De indicator kunnen we echter niet op groen zetten: demografische ontwikkelingen maken dat de krapte op de arbeidsmarkt niet verlicht is. Er is sprake van vergrijzing, en doch er de afgelopen jaren sprake is van relatief hoge binnen-en buitenlandse

migratie, ook door kenniswerkers, is deze aanwas in combinatie met onze activiteiten en die van onze partners, niet voldoende om de krapte op de arbeidsmarkt te verlichten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Aantrekken en behouden van nationaal en internationaal talent

Indicator	2024
Brabant Breed uitrollen van de expatcenters	Van 1 naar 3
Doorontwikkelen van hybride leeromgevingen naar transitiehubs	Van 5 naar 7

Inzicht in de arbeidsmarkt ontwikkelingen t.b.v. maatschappelijke transities

Indicator	2024
Human Capital agenda Brabant breed op alle 3 de transities: in beeld brengen van de toekomstige arbeidsmarktopgaven als gevolg van maatschappelijke transities	Van 2 naar 3
Doorontwikkeling van dashboards over onderwijs & arbeidsmarkt en de verbinding daarvan met de algemene economische opgaven. Realisatie en inzet van het talent-dashboard om inzicht te krijgen in de braindrain/gain in Brabant in relatie tot de kraptesectoren	100%

Leren en ontwikkelen

Indicator	2024
Brabant leert; Minimaal 5000 Brabanders krijgen de mogelijkheid om zich jaarlijks gesubsidieerd om- en bij te scholen richting kansrijke beroepen en t.b.v. krapte- en transitiesectoren	10.000
Samenwerking op ontwikkelen van kennis via Kennispact MBO-HBO-WO doorontwikkelen naar 1 kennispact	1 kennispact Brabant

Wat willen we bereiken?

Realiseren van sterkere clusters door Europese en internationale samenwerking

Indicatoren:

- Aantal gelande projecten (35 p/jaar)
- Aantal handelsmissies (12 p/jaar)
- Aantal innovatiemissies, inkomen en uitgaand (10p/jaar)

Wat gaan we daarvoor doen?

Bouwen en onderhouden van contacten en netwerken voor internationale innovatiesamenwerking

Indicator	2024	2025	2026
Aansluiten bij innovatiecoalities	3	3	3
Aantal projecten met een impact op gezondheid via Efra/Interreg (gezondheidsindicator)	8		

Continueren van investeringsbevordering

Indicator	2024	2025
% High value projecten	35%	40%
Passend binnen topsectoren/clusters	90%	90%
Investor Relations gesprekken	140	140

Stimuleren van de internationale handel

Indicator	2024	2025
Deelnemende bedrijven/ kennisinstellingen	60	60

Informatiebijeenkomsten	12	12
Trade Relations gesprekken	60	60

Wat willen we bereiken?

Het versterken van de ruimtelijke-economische structuur

Indicatoren:

- Provincie Noord-Brabant scoort gemiddeld op de Brede Welvaartsindicator (BWI in 2021)

Wat gaan we daarvoor doen?

(Door)ontwikkelen van stedelijke innovatie districten

Indicator	2024
Verkenning Brabantse steden	
Ondersteuning fieldlabs/faciliteiten	

Bijdragen aan campusontwikkeling

Indicator	2024
Ontwikkelperspectief (roadmaps) campussen	3
Opwerken broedplaatsen/hybride leeromgevingen waarbij arbeidsmarkt en bedrijfsleven worden verbonden	7

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Onrust geopolitiek wereldtoneel
Door de oorlog in Oekraïne, de onrust in het Midden-Oosten, spanningen tussen China en Taiwan en de onveiligheid op vaarroutes naar Europa blijven toeleveringsketens en de energiemarkt onzeker, wat productie en internationale handel bemoeilijkt.
- Diverse uitdagingen m.b.t. het Brabantse bedrijfsleven/vestigingsklimaat
De krapte op de arbeidsmarkt, stikstofproblematiek en uitdagingen met aansluitingen op het elektriciteitsnetwerk hebben gevolgen voor ons vestigingsklimaat die de basis vormt voor onze innovatie- en groeikansen.

Financieel overzicht

5. Economie	Bedragen x € 1.000		
	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	38.588	9.037	47.625
Baten	107	6.417	6.523
Saldo baten en lasten	38.481 N	2.620 N	41.101 N

Programma 6 Energie

Inleiding

De schaarste op het energienet speelt een steeds grotere rol bij de voortgang van de energietransitie. Allerlei ontwikkelingen om het gebruik van fossiele brandstoffen af te bouwen worden vertraagd door het gebrek aan transportcapaciteit op het elektriciteitsnet. Het oplossen van deze transportcapaciteit heeft dan ook de volle aandacht en is cruciaal voor het behalen van de doelstellingen in 2030. Bij het oplossen van het tekort aan transportcapaciteit. Hierbij ligt niet alleen de focus op het verder uitbreiden en versterken van het elektriciteitsnet, maar ook op het slimmer gebruiken van het bestaande net. Een krappe arbeidsmarkt en materiaal schaarste zijn echter zaken die niet snel op te lossen zijn. Evenals hoge gasprijzen als gevolg van de oorlog in Oekraïne, die hebben geleid tot een exponentieel toenemende vraag naar en aanbod van elektriciteit. Ontwikkelingen waar het huidig net niet op is ingericht en netbeheerders voor grote opgaven stelt.

Binnen de Brabantse Taskforce Transport schaarste (onderdeel van de Landelijke Aanpak Net schaarste (LAN)) richten we ons, samen met netbeheerders, gemeenten en het Rijk, op het zo snel mogelijk uitbreiden van het elektriciteitsnet en het optimaliseren van het gebruik van het net. Specifiek aandachtspunt daarbij is het opzetten van energyhubs om het gebruik van het elektriciteitsnet te optimaliseren, waardoor met name bedrijven vooruit kunnen in zowel de uitbreiding van activiteiten als verduurzaming van het productieproces.

Zoals gemeld zijn bovengenoemde ontwikkelingen cruciaal om de doelstellingen tijdig te realiseren. Dit is met name zichtbaar als het gaat om de realisatie van grootschalige opwek van hernieuwbare energie. Daarnaast spelen de beperkingen die defensieradar oplegt aan het plaatsen van windturbines een rol. De komende jaren zal de realisatie van grootschalige projecten afhankelijk zijn van de mogelijkheden op het elektriciteitsnet en de ontwikkelingen rondom defensieradar. Mocht de geplande uitbreiding van de transportcapaciteit vertragen, kan de realisatie van grootschalige hernieuwbare opwek in 2030 vertragen. Wij gaan er nog steeds vanuit dat de doelstelling in 2030 gerealiseerd kan worden, maar daarbij zijn wij steeds meer afhankelijk van de tijdige vergroting van transportcapaciteit. Als 2030 niet wordt gehaald, zullen de afspraken overigens later alsnog worden behaald.

De uitrol van openbare laadpunten in de provincies Limburg en Noord-Brabant verloopt voorspoedig. Inschatting is dat medio juni 2024, aan het eind van de huidige concessieperiode, er meer openbare laadpunten zijn gerealiseerd dan contractueel is overeengekomen. Hiermee loopt de beschikbaarheid van openbare laadpunten gelijk op met de versnelde groei van elektrische personenvoertuigen.

In de regio Moerdijk komen veel grote energie-infrastructurele projecten samen. Om het belang van de leefbaarheid in de regio te borgen, is er een ontwerptafel regio Moerdijk opgericht. De provincie heeft een ontzorgingsloket ingericht voor de verduurzaming van klein maatschappelijk vastgoed en er is gestart met de verkenning naar de oprichting van een publiek warmtebedrijf.

Wat willen we bereiken?

Verduurzaming van de energieopwekking, door de ontwikkeling van energieprojecten, zoals wind- en zonprojecten, geo- en aquathermie en projecten voor conversie en opslag van energie.

Indicator:

- Totale productie van hernieuwbare energie in petajoule (PJ) (BBV-verplichte indicator, bron Klimaatmonitor)

¹ Zie voor verduurzaming monumenten Programma 10 Cultuur.

- Opgave opwek hernieuwbare elektriciteit in de RES'en (6,5 TWh in 2030)

- Een deel van de opgave hernieuwbare elektriciteit is gerealiseerd en een groot deel zit in de pijplijn en kan de komende jaren gerealiseerd worden. Of dit ook daadwerkelijk gerealiseerd kan worden is onder andere afhankelijk van het oplossen van netcongestie en de mogelijke beperkingen die vanuit Defensie aan het ruimtegebruik worden opgelegd. Mocht het oplossen van de netcongestie langzamer gaan dan nu wordt voorzien, kan de verduurzaming van de energieopwekking later gerealiseerd worden dan in het beleid is bepaald (2030). De huidige vooruitzichten geven echter voldoende aanleiding om uit te gaan van tijdige realisatie. Met betrekking tot overige hernieuwbare energie (met name warmte) is het wettelijk instrumentarium met vertraging beschikbaar gekomen. De Wet Collectieve Warmte ligt op dit moment voor advies voor bij de Raad van State. De planning is inwerkingtreding per 1 januari 2025. De Wcw opent de weg naar publiek eigenaarschap van collectieve warmte. Naar verwachting zal rond 2030 voldoende ontwikkeling hebben plaatsgevonden om de afgesproken verduurzaming te kunnen realiseren. Gedetailleerde informatie is te vinden in de [Monitor energieagenda 2019-2030](#)

Wat gaan we daarvoor doen?

Doorpakken afspraak Wind op Land 2020

Indicator	2024
Opgesteld vermogen	p.m.
<i>p.m.: Planning volgt als in 2024 de UA Energie is opgesteld.</i>	

Maatwerkoplossing per RES-regio

Indicator	2024	2025	2026
Aantal maatwerkoplossingen voor optimaal en efficiënt gebruik energienetwerk	p.m.*	p.m.*	p.m.*
<i>p.m.: Planning volgt als in 2024 de UA Energie is opgesteld.</i>			

Voortgangsrapportage per RES-regio

Indicator	2024	2025	2026
Aantal opgeleverde voortgangsrapportages RES'en	n.v.t.	4	n.v.t.

Niet relevant voor 2024.

Wat willen we bereiken?

Verminderen emissies broeikasgassen

Indicatoren*:

- (BBV-Verplichte indicator) Totale emissie broeikasgassen (uitgedrukt in CO₂-equivalenten) in tonnen uitstoot (bron Klimaatmonitor) (streefwaarde 2030 10.7 Mton)
- Emissie gerelateerd aan energie: totale CO₂- emissie in tonnen uitstoot (bron Klimaatmonitor) (streefwaarde 2030: 7,6 Mton)
- Verbruikte energie totaal in PJ (bron: Klimaatmonitor) (streefwaarde 2030: 240 PJ)

* De bestaande indicator CO₂ reductie wordt gebruikt om de relatie te leggen met de doelstelling vanuit het Beleidskader Gezondheid; drie gezonde levensjaren erbij voor elke Brabander.

Wat gaan we daarvoor doen?

Doorpakken samenwerking met de industrie

Voortzetten pilot MIEK regio Moerdijk

Doorpakken warmtetransitie

Ook thema gezondheid blijvend agenderen

Bevorderen naleving van de wettelijke energiebesparingsverplichtingen bij bedrijven

Indicator	2024
Het aandeel van bedrijven dat gecontroleerd is door de omgevingsdiensten	100%
Aandeel van de bedrijven dat maatregelen treft/voldoet	100%

Mobiliteit

Zie programma 8 "Basisinfrastructuur Mobiliteit" m.b.t. duurzaam bouwen en beheren van provinciale infrastructuur en 100% elektrische bussen in concessies in Brabant.

Wat willen we bereiken?

Verduurzaming gebouwde omgeving

- Het verstevigen en versnellen van de aanpak van isolatie en energiebesparing in de gebouwde omgeving zodat minder duurzame energie opgewekt hoeft te worden.
- Grootschalige verduurzaming van maatschappelijk vastgoed.

Indicator	2024
Ontzorging maatschappelijk vastgoedeigenaren	
• Getekende intentieovereenkomsten	60-80
• Aantal doorlopen adviestrajecten	100-120

Wat gaan we daarvoor doen?

Initiatieven voortzetten waaronder:

- Het [verzamelproject](#) uit de 'Corona Inversteringsagenda' dat zich richt onder andere op energiebesparing bij maatschappelijk vastgoed en wonen.
- Het [Ontzorgingsloket Maatschappelijk Vastgoed](#) dat in het leven is geroepen voor verduurzaming van maatschappelijk vastgoed bij kleine gemeenten, geïnspireerd op het [Duurzaamheidsloket Sport](#).
- De verduurzaming van provinciaal vastgoed.
- Het anticiperen op de energiebesparing van de toekomst bij (ver)nieuwbouwopgaven i.s.m. het Programma Wonen, Werken, Cultuur.
- Het inzetten in op energieneutrale gebouwen, toegespitste warmte-/koudesystemen en slimme elektriciteitsoplossingen die netcongestie voorkomen bij gebiedsformaties.

Wat willen we bereiken?

Bijdrage leveren aan een toekomstbestendige energie-infrastructuur

Indicator:

- Bijdragen aan de ontwikkeling van oplossingen voor opslag en conversie voor een haalbare en betaalbare energietransitie

Wat gaan we daarvoor doen?

Afstemmen met en tussen partijen over ontwikkelingen en aanpak vraag- en aanbod van energie enerzijds en beschikbare netcapaciteit anderzijds

Realiseren van een strategisch netwerk van (semi-)publieke laadpunten

Indicator

2024

Verhouding (semi) publiekelaadpunten/ elektrische
personenvoertuigen

Minimaal 1 (semi-)publiek laadpunt per 5 elektrische
personenvoertuigen

Stimuleren eerste uitrol van innovaties in de energie-infrastructuur

Indicator

2024

2025

2026

Opslag en conversie voor een haalbare en betaalbare
energietransitie

p.m.*

p.m.*

p.m.*

Uitrol van een nieuwe technologie een bijdrage levert aan
het eerder en/of tegen geringere kosten behalen van de
provinciale energiedoelstellingen

p.m.*

p.m.*

p.m.*

p.m.: Planning volgt als in 2024 de UA Energie is opgesteld.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Netcongestie
Vele ontwikkelingen in Noord-Brabant lopen vertraging op of zijn afhankelijk van knelpunten op ons energienetwerk.
- Ontwikkelingen uitvoering klimaatakkoord
Hier zijn we mede afhankelijk van de vorming van een nieuw kabinet en de beleidsmatige inzet op energietransitie / klimaataanpak.
- Wet Collectieve Warmte
Met dit wetsvoorstel wordt beoogd de warmtetransitie in met name de gebouwde omgeving te bevorderen en tegelijkertijd de publieke belangen duurzaamheid, leveringszekerheid en betaalbaarheid beter te borgen. Afhankelijk van de behandeling in de tweede kamer zal duidelijk worden wat dit gaat betekenen voor de Provinciale rol.

Financieel overzicht

	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Bedragen x € 1.000			
6. Energie			
Lasten	10.463	-806	9.657
Baten	3.111	-	3.111
Saldo baten en lasten	7.351 N	806 V	6.546 N

Programma 7 Landbouw en voedsel

Inleiding

Het Programma landbouw en voedsel loopt grotendeels op koers. Het programma zet zich in om de transitie in de landbouw te bevorderen en mogelijk te maken voor de betreffende ondernemers.

De verschillen tussen de sectoren en binnen de sectoren tussen ondernemers zijn groot. In een aantal sectoren zijn de rendementen afgelopen jaar goed geweest en zijn bedrijven - gemiddeld genomen - prima in staat om milieu-investeringen te doen.

De grootste uitdagingen liggen in de melkveehouderij. Daar komen zowel de teruggelopen mogelijkheden om dierlijke mest op het eigen land aan te wenden, alsook de opgaven vanuit BPLG, terugdringen van stalemissies en andere opgaven.

We ondersteunen de melkveehouders die zich richting een natuurinclusieve bedrijfsvoering willen bewegen, waarvoor redelijke belangstelling is.

Er is bijgedragen aan een construct voor een passende beoordeling voor luchtwassers en er wordt gewerkt aan een construct voor een aantal andere systemen. Er wordt met het bedrijfsleven, het rijk en andere provincies intensief samengewerkt aan innovaties in de veehouderij gericht op terugdringen emissies en verbeteren dierenwelzijn.

Er is stevige belangstelling voor de beëindigingsregelingen van het rijk. We begeleiden als provincie de ondernemers die overwegen om die stap te maken.

Wat willen we bereiken?

Het meest duurzaam en circulair in Europa

Indicatoren:

- Verhouding tussen de bewerkte mest en de gewasbehoefte in Nederland (verhouding naar een waarde, op basis van fosfaat (P_2O_5))

Streefwaarden	nulmeting	2024	2030
Verhouding naar waarde	(1,09) 2020	-	Verhouding lager dan 1

- Stikstof- en fijnstof emissie veehouderij in Brabant

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023	2024
Kton fijnstof per jaar	1,7 kton (2021)	1,6 kton	1,4 kton	dalend
Kton stikstof per jaar	15,3 kton (2019)	14,6 kton	13,7 kton	dalend

Wat gaan we daarvoor doen?

Realiseren uitvoeringsagenda mest

Actualisatie en uitvoeren routekaart stalaanpassingen 2024

Streefwaarden	2024
Aantal veehouders financieel ondersteund die investeren in een bestaand stalsysteem met rijksmiddelen	50*

*Dit is afhankelijk van de mate waarin het lukt om in 2024 vergunningen voor stalsystemen te verlenen én het openstellen van een subsidieregeling door het Rijk.

Daarnaast:

- Blijven we in 2024, afhankelijk van de snelheid waarmee de vergunningverlening voor stalsystemen weer op gang komt- onze First Movers-regeling inzetten om veehouders die als eersten investeren in een innovatief brongericht stalsysteem financieel te ondersteunen. We zullen dat afstemmen met de hierboven genoemde regeling.

- Op dit moment lukt het nog niet om vergunningen voor stalsystemen te verlenen en is er geen subsidieregeling vanuit het rijk opengesteld.

Pilot Real-Time meten

Streefwaarden	2024
Aantal praktijkbedrijven waarop gemeten wordt in het kader van deze pilot	25

Bereiken van implementerende en zoekende veehouders

Streefwaarden	2024
Implementerende en zoekende veehouders bereiken via het netwerk van de Taskforce, via bijeenkomsten, 'Tour de Boer'-demonstraties, diverse schriftelijke en digitale communicatiekanalen en voorlichtingsactiviteiten	500

- Deze activiteiten zijn nagenoeg stil komen te liggen door de ontstane onzekerheid over de effectiviteit van emissiearme huisvestingssystemen. Een deel van de werkzaamheden hebben een overlap met het samenwerkingsproject met de zes zandprovincies.

Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij, Akkerbouw en Zoogkoeienhouderij

Indicator:

- Implementeren Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw (BMA) bij akkerbouwbedrijven
- Toepassen (eenvoudige natuurinclusieve maatregelen) bij Biodiversiteitsmonitor melkveehouderij

Streefwaarden	Nulmeting	2024
Implementeren Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw	n.v.t.	30
Toepassen Biodiversiteitmonitor melkveehouderij (cumulatief)	190 (2021)	650

Wat willen we bereiken?

Economisch toonaangevend zijn binnen Europa

Indicatoren:

- Aantal startups in landbouw en voedsel en op cross-overs met high tech (Programma EKT)

Streefwaarden	Nulmeting	2024
aantal	5-7 (2021)	25

- Vestiging nieuwe bedrijven en/of bovengemiddelde groei van bestaande bedrijvigheid in de high tech agrofoodsector/ aantal toonaangevende bedrijven (Programma EKT)

Streefwaarden	Nulmeting	2024
aantal	2-5 (2021)	Substantiële groei

- Ontwikkeling van bedrijvigheid in nieuwe eiwitten in aantallen bedrijven en werknemers (5% groei per jaar)

Streefwaarden	Nulmeting	2024
Groei per jaar	45 (2022)	5%

Omdat de proof of concept voor start-ups in de foodsector veel langer duurt dan in andere sectoren, is er sprake van lange trajecten en haken investeerders niet zo snel aan. Vanuit beleidsterrein Economie, Kennis en Talentontwikkelingen wordt nu onderzoek gedaan naar de knelpunten die zich voor deze start-up's aandienen en men wil een handleiding gaan schrijven voor deze ondernemers.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bevorderen innovatie

Indicator:

- Organiseren van initiatieven welke de innovatie bevorderen (aantal: 3)

Ondersteunen en/of geformeerde consortia op thema nieuwe eiwitten of nieuwe verwerkingstechnieken

Indicator:

- Aantal ondersteunde en/of geformeerde consortia op thema nieuwe eiwitten of nieuwe verwerkingstechnieken (aantal: 2)

Stimuleren kleine betekenisvolle projecten door Landbouw Innovatie Brabant

Indicator:

- Aantal initiatieven ondersteund door LIB

Streefwaarden	2024
Aantal ondersteunde initiatieven	30

Wat willen we bereiken?

Natuur- en landschap inclusief zijn in 2030

Indicatoren:

- Aantal natuurinclusieve boeren

Streefwaarden	nulmeting	2024	2030
aantal	80 (2021)	150	500

- Areaal biologische landbouw (ha) (15% van het agrarisch areaal)

Streefwaarden	Nulmeting	2022	2023	2024	2030
Agrarisch areaal	2,8% (2020)	2,3 %	-	3,5%	15% (circa 35.000 ha)

Er is nog geen eenduidige definitie voor wanneer een bedrijf natuurinclusief is. Het aantal natuurinclusieve bedrijven kunnen we daarom niet monitoren. Voor het aantal deelnemers aan de Biodiversiteitsmonitor Melkvee en Akkerbouw, zie het kopje Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw en Veehouderij, dit betreft bedrijven die in meer of mindere mate natuurinclusief zijn.

Het percentage areaal biologische landbouw is groeiend maar zal achterblijven op het doel.

Wat gaan we daarvoor doen?

Begeleiden bedrijven bij hun omschakeling naar natuurinclusief

Streefwaarden	Nulmeting	2024
Aantal begeleide bedrijven bij hun omschakeling naar natuurinclusief (incl. businessplan)	80 (2021)	

Organiseren van bijeenkomsten voor kennisontwikkeling/uitwisseling op inspiratiebedrijven

Indicator:

- Aantal bijeenkomsten georganiseerd voor kennisontwikkeling/uitwisseling op inspiratiebedrijven. (aantal: 30 per jaar)

Geven van omschakeladviezen biologische landbouw (melkvee en akkerbouw)

Streefwaarden	2024
Aantal uitgebrachte omschakeladviezen biologische landbouw (melkvee en akkerbouw)	8 (totaal 30)

Gronden voor Graasdierhouderijen

Aanpak piekbelasting

Ondersteunen van veehouders bij besluitvorming LBV (+)

Streefwaarden	2024
Aantal ondersteunde veehouders (cumulatief vanuit 2023)	500

Wat willen we bereiken?

Versterken gemeenschapsinclusief

Indicatoren:

- Gemiddelde waardering burgers voor de agrifoodsector in Brabant (op niveau of verbetering van waardering).

Streefwaarden	Nulmeting (landelijk niveau)	2023	2024
Gemiddelde waardering schaal van 1-7	5,01 (2020)	5,04	Op niveau of verbetering

- Percentage Brabanders met zorgen over de gezondheid in relatie tot de veehouderij (afname percentage)

Streefwaarden	Nulmeting	2023	2024
Percentage	3% (2020)	5%	afname

- Actualiteit stikstofproblematiek en de media aandacht die het heeft gekregen.
- Langdurig aanhoudende vogelgriep en overdraagbaarheid naar andere dieren.

Brabanders blijven bezorgd over hun gezondheid door de veehouderij in de buurt. Dit mede door de actualiteit van de stikstof problematiek in de media en het langdurig aanhouden van de vogelgriep en overdraagbaarheid naar zoogdieren.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen boer-burger initiatieven

Indicator:

- Ondersteunde initiatieven (aantal: 1)

Korte ketens

Streefwaarden	2024
Aantal ondersteunde initiatieven	3

Ontwikkelingen en onzekerheden

Met name de landelijke ontwikkelingen zullen ook het komend jaar een sterke invloed hebben op dit beleidsprogramma. We spelen hierop in met als uitgangspunt het in 2022 vastgesteld [beleidskader Landbouw en Voedsel](#) 2030 en het doorzetten van de [Uitvoeringsagenda 2022-2023](#) (tot het moment dat de Uitvoeringsagenda 2024/2027 is vastgesteld)

In zijn algemeenheid worden vele prestaties geleverd in samenwerking met externe partners. Daarmee zijn er ook onzekerheden voor wat betreft het conform planning behalen van prestaties en de uitnutting van budgetten.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000			
7. Landbouw en voedsel	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	52.710	1.500	54.210
Baten	45.453	-	45.453
Saldo baten en lasten	7.257 N	1.500 N	8.757 N

Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit

Inleiding

De uitvoering van het programma Basisinfrastructuur mobiliteit loopt op schema, al blijft er een aantal grote uitdagingen.

Met de extra rijksmiddelen o.a. in het kader van de [motie Bikker](#) en aanvullende middelen bij de [Perspectiefnota 2025](#) als uitwerking van het [Bestuursakkoord 2023-2027](#) is de financiële druk op de OV-concessies afgenomen. Het besluit over het structureel doortrekken van een deel van de aanvullende provinciale middelen moet nog wel genomen worden en is randvoorwaardelijk om de verstedelijkingsopgave te kunnen faciliteren.

Daarmee is er een gezonde financiële basis om het OV-aanbod in Brabant te borgen en samen met de vervoerders op basis van de [herijkingsafspraken](#) te werken aan opschaling van het OV-aanbod en te proberen om de reizigersaantallen weer terug op het niveau van voor corona te krijgen (nog steeds maar 78% in 2023 t.o.v. 2019 pré-corona). Belangrijk daarbij is dat de personeelstekorten bij de vervoerders langzaam afnemen en dat is van invloed op het tempo van de opschaling.

Met de definitieve gunning van [concessie West-Brabant](#) en het opstarten van de aanbesteding voor [concessie Oost-Brabant](#) wordt weer een belangrijke stap gezet in de transitie naar gedeelde mobiliteit. De structurele doorwerking van de indexatie, de ontwikkelingen rondom de bekostiging van de Studenten Ov-kaart en de noodzakelijke groei van het OV-aanbod in relatie tot de woningbouw- en verstedelijkingsopgaven blijven (financieel) een uitdaging. Om de continuïteit van de concessies beter te kunnen waarborgen (o.a. vanwege netcongestie) is een perceel voor een [remise in Roosendaal](#) aangekocht.

Vanwege vertragingen in reconstructies, mede door de stikstofproblematiek, is het uitgangspunt van werk-met-werk bij de [herijking van KOPI](#) losgelaten. Hierdoor is de meerjarige planning van groot onderhoud weer leidend en kan achterstallig onderhoud op provinciale wegen worden voorkomen. De wegvakken met potentieel achterstallig onderhoud zijn inzichtelijk en worden met prioriteit opgepakt. In de tussentijd zijn we extra alert op de noodzaak van aanvullend incidenteel onderhoud.

Er is gestart met de voorbereidingen voor de aanbesteding van variabel onderhoud middels een tweearig onderhoudscontract. Dit vormt een overbruggingscontract richting een meerjarig gebiedsgericht contract waarin variabel en groot onderhoud van provinciale infrastructuur worden opgenomen. Het onderhoudspartnercontract (OPC) voor dagelijks onderhoud is [gegund](#) met een looptijd van 4 jaar plus optie voor nog 4 jaar. Van het elektrotechnisch onderhoudscontract (EPC) wordt gunning in april verwacht. Naast het groot onderhoud werken we op verschillende plaatsen aan het verbeteren van de verkeersveiligheid en de leefbaarheid, zoals op de N264 bij Uden, de N270 Deurne - Limburgse grens, de N282 Rijen - Hulten, de N620 Best - Son en in de kom van Chaam. Uit stikstofberekeningen blijkt inmiddels dat ook een aantal kleinere ingrepen ingepland kunnen worden zoals de Deense Hoek (N615).

De onverminderde inzet op verkeersveiligheid blijft nodig, want er is sprake van een stijgende trend van het aantal verkeersslachtoffers. De leidende principes voor een nieuw Brabants Verkeersveiligheidsplan (BVVP) 2024-2027 zijn gereed en worden in de eerste helft van 2024 samen met de partners uitgewerkt in een nieuw meerjarig uitvoeringsprogramma.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem

Door zorgvuldig (functioneel) beheer en onderhoud dragen de rijks- en provinciale wegen maximaal bij aan een betrouwbaar mobiliteitssysteem, nu en in de toekomst.

- De ontwikkeling in de Indicator Provinciale Wegen (provinciale wegen): IPW \geq vorig jaar
- De ontwikkeling in de klantwaardering voor de Brabantse wegen via het WOW-onderzoek (provinciale wegen): WOW \geq vorig jaar

Mate van tevredenheid onder Brabanders en Brabantse ondernemers over hun reistijd en de voorspelbaarheid van de reistijd

- Ontwikkeling in waardering van het OV door reizigers: OV-klantenbarometer \geq vorig jaar

Wat gaan we daarvoor doen?

Planmatig beheer en onderhoud provinciale infrastructuur

- We voeren planmatig beheer en onderhoud uit op de provinciale infrastructuur zoals afgesproken in de meerjarige kwaliteitsvisie ([KOPI](#)) de score van de kwaliteitsindicator voor de onderdelen doorstroming, fietspaden en verkeersveilige inrichting binnen de vastgestelde bandbreedte
- Het nieuwe Onderhoud prestatiecontract (OPC) en Elektrotechnische prestatiecontract (EPC) zijn gegund in 2024
- Nieuwe vorm van onderhoudscontracten, waarbij we het onderhoud per gebied vermarkten, zijn gegund in 2024
- Eén van de steunpunten is verbeterd én verduurzaamd in 2024
- De onderhoudsprojecten met risico op achterstallig onderhoud zijn in kaart gebracht en opgenomen in de meerjarige onderhoudsplanning.

Uitvoering OV-concessies en transitie gedeelde mobiliteit

Lopende concessies:

- We zorgen voor een betrouwbaar Ov-systeem: rituitval in de concessies is (weer terug op) maximaal 0,2%
- De herijkingsafspraken zijn doorgevoerd in de lopende concessies

Nieuwe concessies:

- Contract voor de nieuwe concessie West-Brabant is gegund.
- Nieuwe flexcontract West-Brabant is opgestart
- Aanbesteding van de nieuwe concessie Oost-Brabant (start 2027) is opgestart

Transitie gedeelde mobiliteit:

- We zorgen voor voldoende aanbod van vormen van gedeelde mobiliteit dat aansluit bij de vraag van reizigers. Dit doen we door experimenten binnen en buiten de bestaande concessies: minimaal 3 pilots en/of experimenten per jaar opgestart
- Passend bij de verschuiving van OV naar gedeelde mobiliteit, streven we ernaar dat het aanbod van mobiliteitsdiensten voor de gebruiker inzichtelijk is door in te zetten op een goed functionerend MaaS-platform (mobiliteit als dienst). We introduceren uiterlijk in 2025 een betrouwbaar en goed

functionerend MaaS-platform(s) in de stedelijke regio's en in het landelijk gebied van Brabant voor de reizigers voor minimaal 1 concessie.

- De OV-concessie staan nog steeds onder druk door hoge indexatie, nog achterblijvende reizigersaantallen, ontwikkelingen rondom de Studenten Ov-kaart en krapte op de arbeidsmarkt voor de vervoerders. Belangrijk zijn de aanvullende rijksmiddelen in het kader van de motie Bikker.

Data, digitalisering en Smart Mobility

De focus van data en digitalisering ligt op een adequaat beheer én optimaal gebruik van hetgeen de afgelopen jaren is ontwikkeld. Verkeersmanagement is hierin een belangrijk onderdeel.

- Er is een besluit genomen over een vervolg van het [uitvoeringsplan Krachtenbundeling Smart Mobility Zuid-Nederland 2020-2023](#)

Wat willen we bereiken?

We gaan voor veilige mobiliteit

In Brabant streven we naar NUL verkeersslachtoffers. Elk verkeersslachtoffer is er één te veel.

- De ontwikkeling van het aantal dodelijke verkeersslachtoffers (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal dodelijke verkeersslachtoffers (conform CBS) < vorig jaar

Indicator	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal dodelijke verkeersslachtoffers	99	91	141	120	
waarvan op provinciale wegen	16	12	15	ntb	

In 2030 hebben we de helft minder verkeersongevallen dan in 2020.

- De ontwikkeling van het aantal slachtoffers met lichamelijk letsel (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal slachtoffers met lichamelijk letsel

Indicator	2020	2021	2022*	2023	2024
Aantal slachtoffers	1.985	2.015	ntb	ntb	
waarvan op provinciale wegen	164	120	ntb	ntb	

* Cijfers 2022 en 2023 zijn nog niet vrijgegeven door RWS.

De sociale veiligheid is in 2030 toegenomen ten opzichte van 2020.

- De ontwikkeling van de OV-klantbarometer onderdeel veiligheid: OV-klantbarometer onderdeel sociale veiligheid >= vorig jaar

- De meerjarige ontwikkeling van het aantal verkeersslachtoffers is zorgwekkend.

Het aantal dodelijke verkeersslachtoffers in Brabant in 2023 is uitgekomen op 120 (conform CBS) en is daarmee weer het hoogste in Nederland.

Wat gaan we daarvoor doen?

Verkeersveiligheid

- Het nieuwe Brabants Verkeersveiligheidsplan (BVVP) is vertaald naar indicatoren en opgenomen in de begroting 2024.
- We hebben voor € 15 mln. kleinschalige maatregelen ter verbetering van de verkeersveiligheid uitgevoerd op provinciale wegen (2025).
- We informeren de Staten over de duurzaam veilige inrichting van de provinciale infrastructuur.

Sociale veiligheid

- We zorgen voor een veilig Ov-systeem: aantal incidentmeldingen is gelijk aan of lager dan in het voorgaande jaar.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit.

We gaan in Noord-Brabant uit van ten minste 50% reductie van broeikasgassen (waaronder CO₂) en ten minste 50% gebruik van duurzame energie.

- Ontwikkeling emissie broeikasgassen vanuit mobiliteit uitgedrukt in CO₂-equivalenten (in absolute aantallen in tonnen uitstoot) (Noord-Brabant): emissie < vorig jaar.

De uitstoot van overige emissies (NO_x, fijnstof) is significant afgenomen in 2030. Op grond van het Schone Lucht Akkoord is het streven om in 2030 tot een reductie te komen van 50% van de negatieve gezondheidseffecten van verkeersemissies ten opzichte van 2016.

- Ontwikkeling concentratie NO_x en fijnstof emissies in de lucht: emissie < vorig jaar

Wat gaan we daarvoor doen?

Duurzaamheid

Provinciale infrastructuur:

- Energie en CO₂-reductie: reductie van de CO₂-footprint in 2030 van gerealiseerde projecten met 50% ten opzichte van referentiejaar 2010.
- Materiaalgebruik/hergebruik: 50% vermindering van het primair grondstoffengebruik in 2030 ten opzichte van referentiejaar 2010.
- Verlichting langs provinciale wegen is in 2024 grotendeels vervangen door LED (uitvoering 2023 en 2024).

OV-concessies

- We zorgen voor een schoon Ov-systeem: in 2027 100% elektrische bussen in de concessies in Brabant:

Indicator	2024	2025	2026	2027
% elektrische bussen	40%	75%	90%	100%

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Om achterstallig onderhoud op provinciale wegen te voorkomen, kan extra (incidenteel) onderhoud nodig zijn en leiden tot een overschrijding van de onderhoudsbegroting.
- Ontwikkelingen en onzekerheden rondom de wet- en regelgeving stikstof zijn en blijven van grote invloed op de voortgang én de financiën van (infrastructurele) projecten.
- Aanvullende maatregelen in verband met stikstof (inzet elektrisch materieel en aanpassingen in de fasering) kunnen leiden tot meerkosten bij (onderhouds-)projecten. Wel komt op korte termijn een subsidieregeling van het rijk beschikbaar waar we als ondertekenaar van het Convenant Schoon en Emissie loos bouwen gebruik van kunnen gaan maken.
- De verplichte indexatie van de OV-concessies (actuele LBI-index o.b.v. landelijke afspraken) kan hoger uitvallen dan de indexatie van de provinciale begroting (4 jaars gemiddelde CBS-index).
- Personeelstekorten in de vervoerssector kunnen de uitvoering van OV-concessies belemmeren (geen opschaling dienstregeling en extra rituitval).
- Ontwikkelingen rondom de verdeling van de rijksmiddelen Studenten Ov-kaart (SOV) kunnen leiden tot 15% - 20% minder SOV-bijdrage voor de concessies vanaf 2025 (€ 9 - € 13 mln. per jaar). In 2024 is dit éénmalig opgelost met extra rijksmiddelen.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000			
8. Basisinfrastructuur mobiliteit	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	198.595	732	199.327
Baten	5.290	394	5.684
Saldo baten en lasten	193.305 N	338 N	193.643 N

Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling

Inleiding

De realisatie van de ambities van het programma Mobiliteitsontwikkeling kent een aantal uitdagingen.

Met de herprioritering van het mobiliteitsfonds van het Rijk en de aanhoudende stikstofproblematiek is realisatie van een aantal infrastructurele projecten, zowel Rijks als provinciaal, op korte termijn onzeker. Om de impact hiervan te beperken en tegelijk de verstedelijkings- en woningbouwopgave mogelijk te maken is extra inzet op actieve en gedeelde vormen van mobiliteit (de mobiliteitstransitie) nodig. Een eerste belangrijke stap hierin is gezet met de afspraken rondom de [Brainportdeal](#) en de middelen voor woningbouw en mobiliteit die het Rijk ter beschikking heeft gesteld. We zijn bezig om samen met de vier stedelijke regio's meerjarige multimodale mobiliteitspakketten (MMMP's) uit werken. Het doel is om in 2024 uiterlijk bij BO-MIRT hierover afspraken met de minister te maken.

De ambities voor de (door)ontwikkeling van het Brabantse mobiliteitssysteem liggen vast in het beleidskader mobiliteit Koers 2030, verder uitgewerkt in het Toekomstbeeld OV 2040 ([TBOV 2040](#)) en het Brabants Toekomstbeeld Fiets ([BTF](#)).

We investeren in de vier samenhangende netwerken: wegennet, OV-netwerk, fietsroutenetwerk en de goederencorridor. Deze netwerken vormen belangrijke bouwstenen van de op te stellen MMMP's. Bij een aantal infrastructurele wegenprojecten is het zoeken wat wel mogelijk is in relatie tot stikstof. De vertragingen en de aanpassingen in de projecten (o.a. inzet elektrisch materieel) leiden tot aanzienlijke meerkosten.

We informeren uitgebreid over de mobiliteitsprojecten en -opgaven voor de komende jaren via de [programmering mobiliteit 2024-2043](#). Via de Perspectiefnota 2025 de reserve Spaar- & Investeringsfonds (SIF) verlengd met 4 jaar t/m 2034 (€ 68 mln. per jaar) om de investeringen die nodig zijn voor de doorontwikkeling van het Brabantse mobiliteitssysteem mogelijk te maken.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem.

De (multimodale) reistijd is in 2030 in 95% van de gevallen conform de voorspelling + of - 5 minuten.

- De ontwikkeling van de werkelijke gerealiseerde reistijd per auto ten opzichte van de freeflow reistijd (Noord-Brabant & provinciale wegen, naar typen wegen): < vorig jaar.

* Freeflow = reistijd buiten de spits zonder vertraging.

Het tijdelijk pauzeren van een aantal rijkswegenprojecten in Brabant gaat grote impact hebben om de bereikbaarheid in Brabant. We blijven bij het Rijk hameren op het zo snel als mogelijk terug opstarten van de projecten.

Wat gaan we daarvoor doen?

OV-netwerk

We werken aan de doorontwikkeling van het OV-netwerk:

- Afspraken over realisatie van vijf Hub's langs verschillende OV-assen zijn gemaakt.
- Realisatie HOV3 Eindhoven is gestart.
- Plan HOV4 Eindhoven is uitgewerkt.

- Project Vluchtstrookgebruik (Bus Rapid Transit als onderdeel A50 pakket en De Run) is opgestart (realisatie 2024)

Uitvoering van rijksprojecten (derden):

- Start voorbereiding/ uitvoering PHS in: 2024 (oplevering: 2030)
- Realisatie Maaslijn door derden (provincie niet risicodragend): opdracht voor realisatie is gegund (oplevering in: ntb).

Wegennet

Provinciaal wegennet:

- Er is een besluit genomen over een vervolg voor de N279 Veghel – Asten n.a.v. het [ontwikkelperspectief](#).
- Er is een besluit genomen over een vervolg voor de N629 Dongen – Oosterhout n.a.v. het pauzeren voor onbepaalde tijd.
- De projecten N282, N264 en N270 zijn uitgevoerd en het project N285 is gestart met uitvoering (oplevering: 2026).

Rijkswegennet:

- Er is een besluit genomen of en hoe verder met de reconstructie van de N65.
- Er is een definitieve afspraak gemaakt over realisatie A58 Tilburg – Eindhoven.
- De uitvoering van de versnelde aanpak van knooppunt Hooipolder (onderdeel van verbreding A27) is gestart (oplevering: 2026).

Door de herprioritering van mobiliteitsfonds door het Rijk en de stikstofproblematiek is een aantal rijksprojecten tijdelijk gepauzeerd. Voor de reconstructie van de provinciale wegen N629 Dongen – Oosterhout en N279 Veghel – Asten wordt opnieuw bekeken wat nodig en mogelijk is.

(Snel-)fietsroutenetwerk

- Om het fietsgebruik te stimuleren realiseren we een netwerk van snelfietsroutes: snelfietsroutes van het programma Fiets in de Versnelling 2016-2020 zijn gerealiseerd (9 in 2025).
- Afspraken doorfietsroutes uit de mobiliteitspakketten voor de stedelijke regio's zijn vertaald naar bestuursovereenkomsten en de Regionale Mobiliteitsprogramma's (2025).

Vanwege vertragingen in de behandeling RvS raakt realisatie in 2025 van de routes Waalwijk – 's-Hertogenbosch (tussenuitspraak [Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat \(GOL\)](#)) en Veghel-Uden steeds verder uit beeld.

Middels [Motie 98-2023 'Vaart maken met de fiets'](#) hebben de Staten verzocht om bij door stikstof stilgevallen infraprojecten te onderzoeken of de realisatie van de fietsmaatregelen kunnen worden losgekoppeld. Dit is alleen aan de orde bij het project N629 Dongen – Oosterhout. Het ontwerp van de fietsinfrastructuur in dit project is echter dusdanig verweven met de autoinfrastructuur dat het niet zinvol is om de fietsinfrastructuur vooruitlopend op de rest van het project te realiseren. Daarnaast is de bestaande fietsverbinding van voldoende kwaliteit.

Goederencorridor

Goederenvervoer richt zich met name op de verduurzaming en ketenoptimalisatie op de corridors Rotterdam – Venlo en Amsterdam – Antwerpen:

- Wilhelminakanaal geschikt voor klasse IV schepen tot en met haven Loven (Tilburg): oplevering in: ntb. Herbouw sluis II staat op prioriteringslijst van het Rijk, wij zijn afhankelijk van het rijk
- Vervolgafspraken over de realisatie van truckparking(s) op corridor Rotterdam – Venlo
- Vervolgafspraken over corridor Zuid (Amsterdam – Antwerpen) n.a.v. startbeslissing bij BO MIRT 2022.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een samenhangend mobiliteitssysteem.

Het aantal multimodale ketenverplaatsingen* in personen- en goederenvervoer in Brabant is in 2030 verdubbeld ten opzichte van 2019.

- Ontwikkeling modal split in het personenvervoer van weg naar openbaar vervoer en fiets (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar
- Ontwikkeling modal split in het goederenvervoer van weg naar spoor en water (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar

*Bij multimodale ketenverplaatsing is er sprake van een combinatie van meerdere (duurzame) vervoerwijzen voor één verplaatsing. Modal split houdt de verdeling in tussen modaliteiten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ontwikkeling knooppunten/ mobiliteitshubs

- Er is een besluit over het voorkeursalternatief voor station Eindhoven n.a.v. het MIRT-onderzoek.
- Er is een besluit over het voorkeursalternatief voor station 's-Hertogenbosch n.a.v. het MIRT-verkenning.

Mobiliteitspakketten

- In 2025 is het maatregelenpakket De Run uitgevoerd.
- Afspraken mobiliteitspakketten voor stedelijke regio's Tilburg - Breda, 's-Hertogenbosch, Bergen-op-Zoom – Roosendaal en Metropool Regio Eindhoven (MRE) bij BO-MIRT 2023 zijn vertaald in de Regionale Mobiliteitspakketten 2024 (RMP's).

Vanwege de demissionaire status van het kabinet worden de afspraken met de minister over de mobiliteitspakketten (MMMP's) bij BO-Leefomgeving (BOL) of uiterlijk tijdens BO-MIRT 2024 gemaakt. In het BO MIRT 2023 is hierover afgesproken dat deze afspraken op de schaal van Zuid-Nederland worden gemaakt in een Multimodale Mobiliteitsagenda (MMA) via het programma SmartwayZ.NL. Afspraken tussen provincie en regio zullen daarnaast terecht komen in de RMP's.

Multimodaal goederenvervoer

- Er zijn minimaal 3 geschikte locaties voor Clean Energy Hub's (CEH's) voor weg of binnenvaart bepaald.

Smart Mobility

Nader te bepalen n.a.v. de strategische heroriëntatie van het programma SmartwayZ.NL

Wat willen we bereiken?

We gaan voor mobiliteit voor iedereen

Onderwijs-, zorg-, werk-, recreatie-, natuur- en dagelijkse voorzieningen en sociale contacten zijn in 2030 goed bereikbaar voor iedereen.

- Ontwikkeling van de nabijheid van voorzieningen in verschillende type regio's en voor verschillende type modaliteiten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Toegang tot mobiliteit

We stimuleren dat elke Brabander in de gelegenheid is om te fietsen en dat ook zo lang mogelijk kan blijven doen. Daartoe faciliteren we voor de fietsende ouderen het programma Doortrappen van het ministerie van IenW: in 2027 minimaal 45 gemeenten (=80% van Brabantse gemeenten) die meedoen met Doortrappen.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit.

We zorgen in Noord-Brabant dat de overlast van verkeer geminimaliseerd wordt door in te zetten op stille voertuigen en infrastructuur.

- Ontwikkeling aantal objectief geluidgehinderden waar de wettelijke geluidnormen worden overschreden (provinciale wegen): aantal < vorig jaar.

Wat gaan we daarvoor doen?

Omgevingskwaliteit en leefbaarheid

- Realiseren Schaa sprong Fiets: 20% meer fietsers (op de snelfietsroutes in 2027 t.o.v. 2017) in samenwerking met de Brabantse gemeenten. Hiermee dragen we bij aan de doelstelling van drie extra gezonde levensjaren voor de Brabantse burger.
- Fietsstimulering via werkgevers: 275 werkgevers in 2024 en 300 in 2025 die fiets stimuleren in hun organisatie via Sjees gangmakers.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Door de demissionaire status van het kabinet kan besluitvorming later plaatsvinden.
- Ontwikkelingen en onzekerheden rondom de wet- en regelgeving stikstof zijn van grote invloed op de voortgang én de financiën van (infrastructurele) projecten.
- Aanvullende maatregelen in verband met stikstof (inzet elektrisch materieel en aanpassingen in de fasering) kunnen leiden tot meerkosten bij infrastructurale projecten.
- Leveringsproblemen kunnen de voortgang belemmeren bij de uitvoering van (infrastructurale) projecten.
- Prijsstijgingen drukken zwaar op projectbudgetten en de betaalbaarheid van het mobiliteitsbeleid.
- We werken steeds intensiever samen met partners in de regio. Voor de uitvoering én ramingen zijn we ook steeds afhankelijker van die partners.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000			
9. Mobiliteitsontwikkeling	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	219.839	-83.908	135.931
Baten	58.943	-54.564	4.379
Saldo baten en lasten	160.895 N	29.343 V	131.552 N

Programma 10 Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd

Inleiding

Het programma loopt op koers. Het in 2023 vastgestelde [Beleidskader Levendig Brabant](#) vormt de basis voor de uitvoering van het programma. Op basis hiervan en van het Bestuursakkoord 2024-2027 wordt nu het uitvoeringsprogramma 2024-2027 opgesteld. Deze zal naar verwachting medio 2024 worden vastgesteld. Begin 2024 is de 2^e tranche van de [Pilots Levendig Brabant](#) beschikbaar. We ontwikkelen nu een vervolg voor de in 2023 ingezette aanpak.

Eind 2023 is de regeling voor professionele kunsten 2025-2028 opengesteld (zie [nieuwsbericht](#)). Medio dit jaar worden de subsidies vastgesteld. Ook komt er op basis van de bij Perspectiefnota 2025 beschikbaar gestelde middelen een extra impuls voor het meerjarig ondersteunen van de professionele kunsten.

Ook wordt het [Brabant C fonds](#) doorontwikkeld naar een privaat-publiek fonds. We verwachten hier in 2024 een besluit over te kunnen nemen. Ondertussen wordt ook dit jaar op basis van het bestaande instrumentarium uitvoering gegeven aan het fonds.

We willen op basis van ons beleidskader toe naar een meer inclusief aanbod waarbij we een breder publiek toegankelijk maken. Hiervoor ontwikkelen we nieuw instrumentarium (als opvolger van impuls gelden) en verwachten hiertoe medio 2024 een nieuwe regeling te kunnen introduceren (zie ook [nieuwsbericht](#)).

We zetten ons in voor het behoud van erfgoed. Dit doen we ook door het ondersteunen van topmonumenten zoals St. Jan in Den Bosch, de Grote kerk in Breda en het Markiezenhof in Berg op Zoom, waarvan begin 2024 is besloten tot voortzetting van de ondersteuning de komende 4 jaar. Behoud van erfgoed doen we ook door onze jaarlijkse restauratieregeling, waarvoor begin 2024 de middelen zijn beschikbaar. Ook is begin 2024 het digitaal loket duurzame monumenten geopend waar monumenteigenaren informatie vinden over het verduurzamen van hun monument en advies en ondersteuning bij de realisatie (zie [nieuwsbericht](#)).

Ook blijven we ons inzetten voor het binnenhalen van uitzonderlijke topsportevenementen en de maatschappelijk activatie via het Brabant Sportfonds. Eind 2023 is het fonds geëvalueerd (zie [Statenmededeling](#)) en zijn via Perspectiefnota 2025 middelen beschikbaar gesteld om het fonds deze bestuursperiode voort te zetten. Tevens zetten we dit jaar de in 2023 succesvolle regeling [Beweging Stimuleren](#) voort met als doel dat meer Brabanders voldoen aan de beweegnorm.

Tot slot is begin februari met het ondertekenen van een overeenkomst tussen de provincie, VisitBrabant en de Vereniging Samenwerkende Kloosters het startschot gegeven voor een nieuwe samenwerking om de toekomst van Ons Kloosterpad te borgen, waarbij de route verder wordt uitgebreid naar West-Brabant. Ook wordt het bestaande netwerk uitgebreid met fietsroutes en komen er plekken voor stiltebeleving en bezinning langs de route (zie [nieuwsbericht](#)). Een mooi voorbeeld van integrale programma-brede realisatie van een Levendig Brabant!

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van een passend aanbod

Indicatoren:

- Het aantal bezoekers van activiteiten en locaties van de vier sectoren in vergelijking met andere provincies in Nederland (streefwaarde beter dan de huidige 7^e plaats t.o.v. andere provincies),
- Tevredenheid van inwoners met het aanbod van cultuur (score hoger dan of gelijk aan huidige score 7,2).
- Tevredenheid Sport: aandeel inwoners dat tevreden is (streefwaarde beter dan huidige 4e plaats t.o.v. andere provincies)
- Tevredenheid van meerdaags internationaal bezoek (streefwaarde: beter dan huidige 3e plaats t.o.v. andere provincies)

Wat gaan we daarvoor doen?

Meerjarige ondersteuning van professionele- en amateurkunst

Ondersteuning bibliotheken

Uitdragen Verhaal van Brabant

Ondersteunen van topsportevenementen

Uitvoeren van Brabantbrede marketingstrategie

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van inclusief aanbod

Indicatoren:

- Oplevering kwalitatieve rapportage in hoeverre binnen cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd wordt omgegaan met inclusief aanbod (streefwaarde: tweejaarlijks oplevering).

Wat gaan we daarvoor doen?

Bevorderen publieksbereik cultuuraanbod

Versterken participatie Erfgoed

Uniek sporten mede mogelijk maken

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van innovatie en vernieuwing

Indicatoren:

- Omvang van banen en bedrijven in creatieve industrie in Brabant (streefwaarde: beter dan 3^e plaats t.o.v. andere provincies, huidige waarde 3^e plaats).
- Oplevering rapportage naar de vitaliteit en vernieuwingskracht van instellingen van de vier sectoren (streefwaarde tweejaarlijks oplevering).

Wat gaan we daarvoor doen?

Versterking van design, ontwerp en media als sterke economische sectoren

Inzetten innovatie om maatschappelijke en economische waarde van sport te vergroten

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van aanbod voor jeugd en talentontwikkeling

Indicatoren:

- Deelname jongeren: Participatiegraad onder jongeren (16-29) sport (streefwaarde hoger dan Nederlands gemiddelde van 69,1%, nu 68,6%).
- Participatiegraad onder jongeren voor cultuur, erfgoed (streefwaarde PM, nog geen data beschikbaar, uitkomst onderzoek is in 2024 voorzien).

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen en verankeren cultuureducatie voor jongeren

Ondersteunen talentontwikkeling Cultuur

Ontwikkeling stimuleren van topsporttalenten

Wat willen we bereiken?

Bijdragen aan een gezonde en aantrekkelijke omgeving waar voldoende te beleven is en waar cultuurhistorie behouden blijft

Indicatoren:

- Beweegrichtlijn: Het aandeel van de Brabantse bevolking dat aan de beweegrichtlijnen voldoet. (streefwaarde: meer dan 75% in 2030, (49,3% in 2020))
- Waardering maatschappelijk belang cultuur en erfgoed: De mate waarin Brabanders aangeven cultuur en erfgoed van belang te vinden voor de samenleving (hoger dan huidige score van 79%).
- Onderhoud rijksmonumenten: Het percentage rijksmonumenten in matige of slechte staat in de provincie Noord-Brabant volgens de jaarlijkse monumentenmonitor. (streefwaarde: lager dan huidige 18%).

De Brabantse bevolking voldoet niet aan de beweegrichtlijn (44,3 % van de volwassenen en 68,3% van de jongeren voldoet aan de beweegrichtlijn. De verwachting is dat de streefwaarde (meer dan 75% beweegt voldoende in 2030) niet gehaald wordt. We bezien deze indicator en de bijbehorende prestaties verder in het proces van het opstellen van de uitvoeringsagenda 2024 – 2027.

Voor onderhoud rijksmonumenten en de waardering van het maatschappelijk belang cultuur en erfgoed zijn streefwaarden wel gehaald.

Wat gaan we daarvoor doen?

Invzetten van verbeeldingskracht, creativiteit en ontwerpkracht voor maatschappelijke opgaven

Instandhouding van Cultureel Erfgoed

Stimuleren om meer te bewegen

Ontwikkelingen en onzekerheden

In zijn algemeenheid worden vele prestaties geleverd in samenwerking met externe partners. Daarmee zijn er ook onzekerheden voor wat betreft het conform planning behalen van prestaties en de uitnutting van budgetten.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000

10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	57.214		57.214
Baten	1.079	-	1.079
Saldo baten en lasten	56.135 N	N	56.135 N

Algemeen financieel beleid

Inleiding

Elk programma heeft in de begroting naast de lasten van dat programma, ook baten - zoals specifieke uitkeringen van het Rijk - die direct tot dat programma behoren. Deze baten zijn meestal niet toereikend om de lasten te kunnen dekken. Tegenover de nadelige saldi op de programma's staan de algemene dekkingsmiddelen die binnen het onderdeel algemeen financieel beleid zijn geraamd en bijdragen aan een sluitende begroting.

De in omvang belangrijkste algemene dekkingsmiddelen van de provincie bestaan uit de inkomsten van de provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting en de beleggingsopbrengsten uit de immunisatieportefeuille.

Daarnaast staan diverse overige algemene inkomsten zoals de dividendopbrengsten

De begroting kent naast de 10 programma's en de algemene dekkingsmiddelen nog een aantal centrale posten zoals de overhead, de post onvoorzien en een aantal nog niet aan de programma's toegedeelde stelposten.

Wat mag het kosten?

Algemeen financieel beleid	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Bedragen x € 1.000
			Begroting t/m wijz. 4
Algemene dekkingsmiddelen	751.165 V	-	751.165 V
Lasten	3.862	-	3.862
Baten	755.027	-	755.027
Overhead, Vpb en stelposten	200.275 N	4.364 V	195.911 N
Lasten	200.275	-4.364	195.911
Baten	-	-	-
Mutaties in reserves	165.768 V	55.931 N	109.838 V
Stortingen	440.751	31.534	472.285
Onttrekkingen	606.520	-24.397	582.123
Saldo	716.658 V	51.567 N	665.091 V

Paragrafen

Bedrijfsvoering

Inleiding

Bedrijfsvoering werkt aan een toekomstbestendige organisatie. Om de uitvoering van de perspectiefnota te realiseren binnen deze complexe arbeidsmarkt, presenteren we ons als aantrekkelijk werkgever en besteden we extra aandacht aan onze arbeidsmarktcommunicatie. Het terugbrengen van ziekteverzuim krijgt onze bijzondere aandacht. In een moderne organisatie werken we cloud-based en datagedreven. We ondersteunen de inhoudelijke programma's met datatechnologie. Voor het 'werken met informatie' in dit digitale tijdperk zorgen we er voor dat informatieadvisering, informatiebeheer en Woo samen acties uitvoeren om te beschikken over actuele en betrouwbare informatie. De start van advocaten in loondienst draagt eraan bij dat onze juridische kwaliteit verder toeneemt.

Wat willen we bereiken?

Organisatieontwikkeling

Aantrekkelijk werkgeverschap

Datagedreven werken, informatiebeheer en Digitale transformatie

Wet open overheid

Rechtmatigheidsverantwoording GS

Frauderisicobeheersing

Wat gaan we daarvoor doen?

Medewerker tevredenheid/goed werkgeverschap

Via het medewerkersonderzoek meten we periodiek de tevredenheid van medewerkers en waar nodig worden acties geformuleerd en uitgevoerd om deze score te verbeteren.

Indicator: Score tevredenheid medewerkers in het medewerkersonderzoek: streefwaarde 7,4

Ziekteverzuim

Indicator: Verzuimdagen als % van het aantal beschikbare dagen per jaar: streefwaarde: 5,50%

Het is de verwachting dat deze doelstelling in 2024 niet wordt gehaald. In de afgelopen drie maanden is het verzuimpercentage verder gestegen (het verzuimpercentage in de periode december 2023 – februari 2024 bedraagt 7,36%). Uit een grondige analyse van de problematiek komt naar voren dat het verzuimpercentage vooral negatief beïnvloed wordt door terugkerend lang verzuim. Voor de korte termijn hebben we het proces rondom verzuimbegeleiding aangescherpt en betere afspraken gemaakt met de Arbodienst over het proces en het doel van de begeleiding van zieke medewerkers. Voor de lange termijn is het nodig om een structurele, meerjarige aanpak op te zetten. De voorbereiding voor de aanbesteding van de nieuwe Arbodienst is in volle gang. We sturen in de uitvraag op een partij die de organisatie vanaf de start gaat ondersteunen in de nieuwe verzuimaanpak.

We streven naar inclusiviteit en geven mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans binnen onze organisatie

Indicator	2024	2025	2026	2027
Norm Quotumwet* (aantal fte)	49,4	49,4	49,4	49,4

* De norm Quotumwet wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van het door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gepubliceerde quotumpercentage.

Telefonische bereikbaarheid

Indicator: Het aantal geslaagde telefonische contactpogingen is 85% (januari-mei 2021: 85%) en de gemiddelde wachttijd bedraagt minder dan 30 seconden.

Tijdige afhandeling van facturen

Indicator: 90% van de facturen worden binnen de termijn van 20 dagen betaald.

Tijdige afhandeling van subsidies

Indicator: 95% van de subsidies worden binnen de termijnen afgehandeld.

- Op dit moment halen we de 95% indicator niet, we gaan een inhaalslag maken tot en met de zomer om opgelopen achterstanden weg te werken. In de tweede helft van het jaar voorzien we daardoor een betere prestatie.

Afhandeling bezwaarschriften en administratieve beroepen

Indicator: 90% binnen de termijn afgehandelde bezwaarschriften en administratieve beroepen

Ontwikkelingen en onzekerheden

- De huidige economische situatie en ontwikkelingen in de wereld hebben tot gevolg dat we te maken hebben met prijsstijgingen (bijvoorbeeld ten aanzien van energie) en er is sprake van een krappe arbeidsmarkt, wat leidt tot hogere kosten inhuurkosten binnen bijv. ICT.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000			
Bedrijfsvoering	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	186.026	-1.902	184.124
Baten	186.026	-1.902	184.124
Saldo baten en lasten	-	-	-